

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра бізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу

ДЕЖЕРАТ Олег Володимирович

Аналіз фінансових ризиків підприємства

спеціальність: 071 – Облік і оподаткування
освітньо-професійна програма – Бізнес-аналітика та управління
інноваційними системами

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ОБАМ-23
О. В. Дежерат

Науковий керівник:
д. е. н., професор Ляхович Г. І.

ТЕРНОПІЛЬ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Фінансові ризики в системі ризиків підприємства	6
1.2. Методи управління фінансовими ризиками підприємства	11
1.3. Способи управління фінансовими ризиками підприємства	18
Висновок до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЛІЇ «АВАНГАРД» ПрАТ «АГРОХОЛДІНГ АВАНГАРД».....	26
2.1. Характеристика діяльності філії «Авангард».....	26
2.2. Управління фінансовими ризиками у філії «Авангард».....	38
Висновок до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ЗАХОДІВ З УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ У ФІЛІЇ «АВАНГАРД»	49
3.1 Хеджування як інструмент управління фінансовими ризиками	49
3.2 Розробка рекомендацій щодо управління фінансовими ризиками.....	53
Висновок до розділу 3	666
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	700
ДОДАТКИ	Помилка! Закладку не визначено. 5

ВСТУП

Вплив ризиків на фінансовий стан організації великий, і можливість їх виникнення не залежить від розміру бізнесу (малі, середні, великі підприємства). Найбільш поширеними є фінансові ризики. Результати фінансових ризиків впливають на фінансові підсумки фірми, вони мають всі шанси призвести як до фінансових втрат, так і до банкрутства підприємства. Внаслідок цього однією з основних задач фінансового керівника є точне та своєчасне кваліфікування тих фінансових ризиків, які можуть впливати на діяльність підприємства.

Актуальність дослідження полягає в тому, що фінансові ризики відіграють величезну роль у забезпеченні життєдіяльності компаній усіх форм власності та залежать від зовнішніх і внутрішніх факторів. Проблема фінансових ризиків завжди є актуальною, оскільки будь-який господарюючий суб'єкт у своїй діяльності щодня стикається із зовнішніми та внутрішніми факторами, під впливом яких виникають різноманітні ризикові ситуації, що можуть призвести до будь-яких результатів, включаючи виникнення негативних подій, явищ та наслідків. Зазвичай більшість компаній не готові до виникнення цих ризиків, внаслідок чого в їхній діяльності виникають суттєві втрати, що інколи призводить до серйозних фінансових труднощів і криз у компанії. Найголовніше питання, яке стоїть перед багатьма організаціями в умовах ринкових відносин — як визначити, з якою ймовірністю може виникнути ризик і за допомогою яких методів можна його зменшити.

Теоретичні та практичні аспекти оцінки фінансової стійкості суб'єктів господарювання неодноразово підіймалися у науковій літературі, зокрема у працях: Бездітко О.Є., Белоусова С.В., Герасименко О., Гречко А.В., Гербеда М.В., Гросул В. А., Усова М. О., Добринь С.В., Донець Л.І., Доценко І. О., Жихор О.Б., Котова Н.М., Камінський А. Б., Лактіонова О.А., Нижник, О. В., Федулова І.В., П'ятницька Г.Т. та інші.

Мета дослідження полягає у розкритті теоретичних засад та практичних аспектів аналізу фінансових ризиків підприємства.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань:

- визначенні сутності фінансових ризиків;
- вивченні методів управління фінансовими ризиками на підприємстві;
- дослідженні способів управління фінансовими ризиками;
- вивченні особливостей та специфіки діяльності філії «Авангард» ПрАТ «Агрохолдинг Авангард»;
- дослідженні процесів управління фінансовими ризиками у філії «Авангард»;
- дослідженні хеджування як одного із інструментів управління ризиками;
- розробці рекомендацій щодо управління фінансовими ризиками (на прикладі діяльності філії «Авангард»).

Об’єктом дослідження є аналіз фінансових ризиків.

Предметом дослідження є управління та аналіз фінансовими ризиками на підприємстві (зокрема, на прикладі філії «Авангард» ПрАТ «Агрохолдинг Авангард»).

Методи дослідження. У ході роботи використовувалися загальнонаукові методи, ґрунтовані на системному підході до розкриття питань оцінки фінансової стійкості підприємства: аналіз та синтез, порівняння, методи групування, теоретичне узагальнення, графічний та табличний.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у вирішенні теоретичних і практичних завдань щодо удосконалення підходів до аналізу та управління фінансовими ризиками підприємств. Наукова новизна магістерського дослідження полягає в наступному:

- запровадженні контролінгу для управління фінансовими ризиками, що дозволяє забезпечити управління грошовими потоками на базі реальних даних;
- запровадити документальний супровід контролінгу фінансових ризиків, що гарантує прозорість та ефективність управлінських процесів при мінімальних витратах часу та ресурсів;

— запропонована нова концепція організації документообігу як системи аналітичних елементів, що включає маршрутизацію документів на всіх етапах контролінгу, що дозволяє ефективно управляти інформаційними потоками та забезпечує чітке розмежування відповідальності серед співробітників;

— запропоновано новий підхід до оптимізації структури капіталу на основі максимізації рентабельності, мінімізації фінансових ризиків і вартості капіталу, що підвищує ефективність фінансового управління та сприяє забезпеченню стабільності підприємства.

Інформаційною базою дослідження виступають наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників в сфері оцінки та управління фінансовими ризиками, статистичні дані, електронні ресурси.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретико-методичні результати дослідження можуть застосовуватися в роботі підприємств щодо аналізу та управління фінансовими ризиками.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Фінансові ризики в системі ризиків підприємства

Фінансовий ризик підприємства — це ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати доходу або капіталу за умов невизначеності, за яких здійснюється його фінансова діяльність [10].

Фінансові ризики діяльності підприємства можна вимірювати співвідношенням позикових коштів до власних: чим більше це співвідношення, тим більша залежність підприємства від кредиторів, і тим вищий фінансовий ризик.

Управління ризиками як вид діяльності полягає у прогнозуванні настання ризикової події та завчасному прийнятті необхідних заходів для зниження можливих несприятливих наслідків. Саме розуміння потенційних загроз та прийняття заходів для їх зменшення дозволяє здійснювати управління ризиками.

Усі ризики мають певні характеристики, серед яких виділяються наступні:

- ризики зазвичай пов'язані з прийнятими рішеннями;
- вибір рішення відбувається в умовах невизначеності;
- альтернативні рішення мають певну ймовірність;
- ризики визначаються можливими втратами або збитками [6].

Крім перерахованих вище, при визначенні категорій ризиків слід також враховувати деякі принципові моменти:

1. Ризиками є не тільки можливості втрат, але й можливості виграшу. Виходячи з цього, ризики мають з одного боку сприятливі наслідки як результат прийнятого рішення та отримання прибутку від нього, а з іншого боку, якщо наслідки будуть несприятливими, можуть виникати збитки.

2. Невизначені ситуації не завжди створюють ризики. Такі ситуації здебільшого виникають щодо певних осіб або груп людей, які приймають

рішення, і лише тоді, коли можливі події в майбутньому можуть впливати на результат прийнятого ними рішення.

Фінансові ризики підприємств можна характеризувати по-різному, і для ефективного управління ризиками їх класифікують відповідно до ознак. Класифікація ризиків здійснюється розподілом ризиків на певні групи, які характеризуються загальними ознаками. Найбільш поширеною класифікацією ризиків є класифікація на основі видів фінансових ризиків:

1. Ризик можливого зниження фінансової стійкості (або ризик погіршення фінансової рівноваги у розвитку підприємства). Цей вид ризику характерний за недосконалої структури капіталу (значною часткою позикових коштів), що викликає дисбаланс грошових потоків. Як фінансовий ризик, цей вид ризику відіграє значну роль.

2. Ризик неплатоспроможності підприємства. Він характеризується низьким рівнем ліквідності оборотних активів, що породжує дисбаланс позитивних та негативних грошових потоків підприємства. Цей вид ризику є також найбільш небезпечним за фінансовими наслідками для підприємства.

3. Інвестиційний ризик характеризується можливістю виникнення фінансових втрат під час здійснення інвестиційної діяльності підприємства. Залежно від видів діяльності, цей вид ризиків поділяється на ризик реальних інвестицій та ризик фінансових інвестицій. Цей ризик, як і всі інші, пов'язаний передусім з втратою капіталу підприємства.

4. Інфляційний ризик являє собою самостійний вид ризиків. Його можна характеризувати як ризик знецінення реальної вартості капіталу (а також фінансових активів підприємства), а також зниження очікуваного доходу при здійсненні фінансових операцій в умовах інфляції. Оскільки цей вид ризику на сьогоднішній день є практично постійним, йому приділяється особлива увага при прийнятті рішень.

5. Процентний ризик, що базується на непередбачуваних змінах процентних ставок на фінансовому ринку. Цей вид ризику виникає внаслідок змін у кон'юктурі фінансового ринку та державного регулювання. Фінансові

наслідки цього ризику можуть проявлятися в емісійній діяльності, дивідендній політиці та деяких інших фінансових операціях.

6. Валютні ризики характерні для підприємств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Вони обумовлені коливаннями курсу іноземної валюти, що може призвести до недоотримання грошових коштів у разі зниження курсу або можливого прибутку при його зростанні, якщо підприємство є експортером, та навпаки — для імпортерів.

7. Депозитний ризик характеризується можливістю невиконання депозитних вкладів. Цей вид ризику є досить рідкісним і переважно пов'язаний з невдалим вибором банку для вкладення коштів.

8. Кредитний ризик характерний для підприємств, які надають товарний або споживчий кредит покупцям. Він характеризується можливістю несплати або несвоєчасного проведення розрахунків за надані в кредит товари.

9. Податковий ризик характеризується низкою проявів: це ймовірність введення нових податків і зборів або підвищення ставок уже існуючих податків і зборів. Також цей ризик виникає при змінах термінів сплати податків і їхніх умов, а також у разі скасування чинних податкових пільг. Цей вид ризику є непередбачуваним і має суттєвий вплив на результативність діяльності підприємства.

10. Структурні ризики характеризуються неефективними витратами підприємства на фінансування деяких напрямів його діяльності, що викликає значні витрати в загальній їхній сумі.

11. Інші види фінансових ризиків не мають значної ймовірності їхнього виникнення, але включають стихійні лиха та інші форс-мажорні обставини, які також можуть спричиняти втрати доходів і частини активів підприємства.

Правильний розподіл видів ризиків дає змогу ефективно застосовувати методи та прийоми управління ними.

Процес управління ризиками є важливим для управлінських структур. Він пов'язаний з тим, що ефективність підприємницької діяльності залежить не лише від знання джерел ризиків, а й від проведення заходів щодо їхнього послаблення

та мінімізації негативного впливу на фінансовий результат діяльності підприємства.

Управління ризиками включає ідентифікацію, аналіз ризиків і прийняття рішень, які мають на меті максимізувати позитивні та мінімізувати негативні результати в разі настання ризикових подій.

Процес управління ризиками включає такі етапи:

1. Розробка плану або планування управління ризиками, що є вибором підходу та процесом планування дій щодо управління ризиками проєктів.
2. Ідентифікація ризиків, яка базується на визначенні ризиків, що можуть вплинути на проєкт, і документальному оформленні їхніх характеристик.
3. Якісна оцінка ризиків — це аналіз ризиків і умов, за яких вони виникають, з метою визначити їхній вплив на ефективність проєкту.
4. Кількісна оцінка являє собою проведення кількісного аналізу ймовірності виникнення та наслідків ризику для результату проєкту.
5. Розробка плану реагування на ризики — це процедури та методи, спрямовані на зменшення негативних наслідків ризиків.
6. Моніторинг та контроль над ризиками, що передбачає моніторинг ризиків, розрахунок залишкових ризиків, виконання планів управління ризиками проєкту та оцінку ефективності їхніх дій для зниження ризиків. Зазначені вище процедури пов'язані між собою та іншими процесами і взаємодіють між собою.

Процес управління ризиками базується на таких принципах:

- усвідомлення прийняття ризиків;
 - можливість управляти прийнятими ризиками;
 - незалежність управління різними ризиками;
 - відповідність рівнів ризиків фінансовим можливостям підприємства;
- економічність управління ризиками;
- фактор часу в управлінні ризиком;
 - урахування фінансових стратегій у результаті управління ризиками;
 - можливість передачі ризиків [3].

Під час оцінки ризиків та їхнього управління особливу увагу приділяють аналізу і прогнозуванню можливих втрат та зниженню прибутковості. Послідовність проведення аналізу фінансових ризиків включає визначення внутрішніх і зовнішніх факторів, які підвищують або знижують конкретні види ризиків; проведення аналізу та оцінки виявлених факторів ризиків; оцінку конкретного виду ризику з фінансового боку, що включає розрахунок фінансового стану або ліквідності й економічну доцільність проєкту; розрахунок допустимого рівня ризику; аналіз операцій на конкретному рівні ризику; планування і реалізацію заходів для зниження рівня ризиків.

У результаті проведеного аналізу визначаються окремі ризики, розраховується ймовірність їх виникнення. Аналіз може здійснюватися в двох протилежних напрямках: спочатку оцінка, а потім виявлення, або навпаки. Різниця між ними полягає в тому, що при оцінці вже наявні збитки, і визначаються їхні причини, а виявлення базується на системі виявлення ризиків і можливих наслідків.

На наступному етапі відбувається вибір методів впливу на ризики, що спрямовані на мінімізацію можливих втрат у майбутньому.

Кожен вид ризику може мати кілька способів його зменшення. Щоб обрати найкращий метод, проводиться порівняльна оцінка ефективності методів зниження ризиків.

Методи управління ризиками досить різноманітні. Найбільш поширеними є такі методи управління ризиками, як:

1. Диверсифікація — процес перерозподілу коштів, які інвестуються між об'єктами вкладення капіталу, не пов'язаними між собою, з метою знизити ризики та втрати доходів. Вона дає змогу уникнути частини ризику завдяки розподілу капіталу між різними видами діяльності.
2. Отримання додаткової інформації про вибір і результати.
3. Лімітування (від слова "ліміт") — встановлення ліміту витрат, продажів, кредитів тощо. Лімітування застосовується при продажу товарів у кредит, наданні позик, розрахунку суми капіталовкладень тощо.

4. Самострахування та страхування. Самострахування полягає в тому, що підприємство страхує себе самостійно, а не купує страховку в страховій компанії, економлячи таким чином витрати на страхування. Цей метод підходить, коли ймовірність ризику та збитків від нього дуже низька, і коли підприємство має однорідні активи.

Кожен із наведених вище методів зниження ризику має як свої переваги, так і недоліки, тому доцільним є їхнє використання в комбінації для досягнення ефективнішого результату у зниженні збитків від ризиків.

Процедура розрахунку та оцінки ризиків повинна включати: визначення проєктних ризиків; формалізований опис невизначеності інвестування проєкту; розрахунок показників ризику вкладених інвестицій; оцінку проєктів за допомогою методів аналізу ризику інвестицій.

Коли банк приймає рішення щодо кредитування інвестиційного проєкту, він обов'язково має визначити фактори ризику, етапи окремих робіт, під час виконання яких виникає ризик, тобто визначити потенційні сфери ризику, а потім їх ідентифікувати.

1.2. Методи управління фінансовими ризиками підприємства

Аналіз фінансових ризиків підприємства — це процес оцінки та вивчення фінансових ризиків, яким піддається підприємство, з метою визначення їхнього потенційного впливу на фінансовий стан і результати діяльності організації.

«Основною метою фінансового аналізу є отримання інформації, яка забезпечує об'єктивну оцінку фінансового стану підприємства. Також фінансовий аналіз надає інформацію про фінансовий результат підприємства, зміни у структурі активів і пасивів, розрахунки з дебіторами та кредиторами» [16].

Джерелами для аналізу фінансових ризиків підприємства можуть бути:

- фінансова звітність — бухгалтерська звітність, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів та інші фінансові документи, які дозволяють отримати інформацію про поточний фінансовий стан організації;

- внутрішні дані підприємства — дані про виробничі процеси, клієнтів, постачальників, операційні витрати, кредити та інші внутрішні фінансові та нефінансові показники;

- зовнішні джерела інформації — звіти аналітичних агентств, фінансові новини, звіти ринкових досліджень, звіти центральних банків, звіти аудиторів та рейтингових агентств тощо [21].

Управління фінансовим ризиком (ризик-менеджмент) — це управління підприємством загалом або його окремими підрозділами з урахуванням фактора ризику (це можуть бути випадкові події, які впливають на підприємство), що базується на спеціальній процедурі їх оцінки та визначення. Окрім того, управління включає вибір та застосування ефективних методів нейтралізації наслідків цих подій, обмін інформацією щодо ризиків і контроль результатів використання цих методів.

З метою управління ризиками здійснюється їхній аналіз. Результатом аналізу є отримання інформації про структуру, властивості об'єкта та наявні ризики. Зібраної інформації повинно бути достатньо для прийняття відповідних управлінських рішень. Аналіз полягає у визначенні ризиків (тобто факторів ризику, тобто певних подій і наслідків) та їхній оцінці. Виявляючи ризики (якісний склад), визначають усі ризики, які можуть бути в досліджуваній системі. Важливо при цьому не упустити важливі обставини та достовірно описати всі суттєві ризики.

Кількісним вираженням того, що в результаті прийнятого рішення очікуваний дохід може бути отриманий не в повному обсязі або економічні ресурси будуть повністю або частково втрачені, вважається ознакою ризику.

Системою показників для оцінки ризиків є сукупність взаємопов'язаних характеристик, спрямована на вирішення певних завдань у процесі підприємницької діяльності.

До групи характеристик для оцінки економічних ризиків належать фінансові показники, що відображають наявність, розміщення та використання економічних ресурсів, і таким чином надають змогу оцінити ризик наслідків діяльності компанії. Джерелом інформації для оцінки економічних ризиків є бухгалтерська звітність підприємства.

До основних фінансових ризиків, які необхідно оцінити для визначення ризикованості підприємницької діяльності, належать:

- ризик втрати платоспроможності;
- ризик втрати фінансової стійкості та незалежності;
- ризик, пов'язаний зі структурою активів і пасивів.

Аналіз фінансового ризику потребує адекватної поточної, а також прогнозової оцінки фінансового стану організації в перспективі, що передбачає подальший розвиток методики фінансового аналізу та прогнозування. «Оцінка фінансових ризиків являє собою сукупність аналітичних процедур, що дозволяють оперативно діагностувати ступінь ризикованості операцій із фінансовими ресурсами, визначити розмір збитків від ризикової ситуації або несвоєчасного прийняття заходів для мінімізації ризику, розмір економічної вигоди, отриманої в результаті запобігання загрозам або реалізації заходів, а також спрогнозувати стан розвитку суб'єкта господарювання з метою запобігання негативному впливу ризику в майбутньому» [33].

При проведенні якісного аналізу фінансових ризиків для забезпечення фінансової безпеки в системі фінансового менеджменту підприємства необхідно визначити ті ризики, на які організація може вплинути своїми діями. На основі даних якісної оцінки організація може виявити кількісно вимірювані ризики [4].

Більшість фінансових і ринкових ризиків піддаються кількісній оцінці. Проведення кількісного аналізу передбачає відбір основних оперативних даних для подальшого розрахунку необхідних фінансово-економічних показників. Стратегія формування фінансової безпеки має бути спрямована на аналіз внутрішніх оперативних даних організації [12].

Алгоритм оцінки фінансових ризиків представлений на рисунку 1.1.

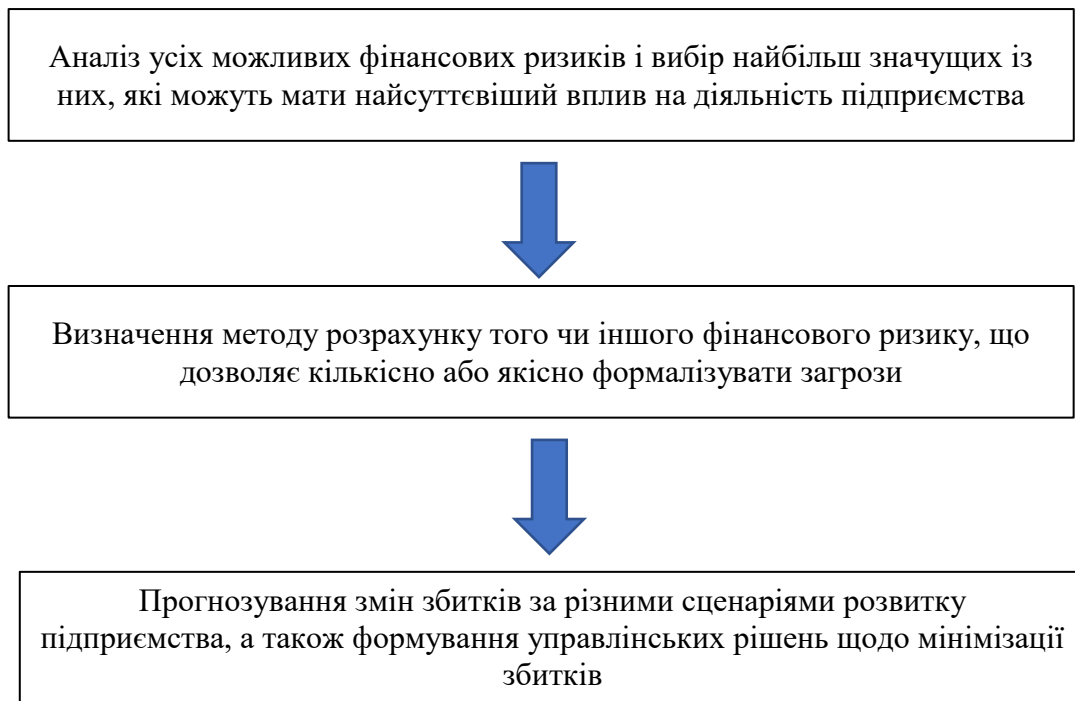

Рис. 1.1. Алгоритм оцінки фінансових ризиків

Перш ніж проводити аналіз фінансових ризиків підприємства, необхідно розібратися з характеристиками основних фінансових ризиків підприємства та способами їх прояву.

Також ризики умовно можна поділити на три рівні.

Перший і найнебезпечніший — це ризик банкрутства. Цей рівень вважається інтегральним ризиком, оскільки на стан банкрутства можуть впливати не лише фінансові ризики, але й усі наявні ризики загалом: інвестиційні, технічні, виробничі, комерційні [6].

Другий рівень — узагальнені ризики. Тут розглядається ризик, який призводить до зниження фінансової стійкості компанії, а також ризик неплатоспроможності, які можуть перерости в ризик банкрутства [6].

Третій рівень — це конкретні фінансові ризики. Ці види ризику безпосередньо пов'язані з діяльністю організації [6].

Фінансові ризики підприємства та способи їх прояву представлені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Фінансові ризики підприємства та способи їх прояву

Вид ризику	Спосіб проявлення
Процентний ризик	Можливість понести збитки через раптові негативні зміни процентних ставок; виникає, коли не збігаються терміни повернення залучених коштів; піддаються підприємства, які займаються грою на процентних ставках.
Кредитний ризик	Ймовірність втрат через несвоєчасне повернення основного боргу та відсотків по ньому. Визначається більш високою процентною ставкою для операцій, що мають кредитну природу. Оцінюється через кредитоспроможність позичальника.
Ризик несбалансованої ліквідності	Операції, пов'язані з ризиком витрат через неспроможність компанії покрити свої зобов'язання по пасивам за рахунок активів. Внутрішня ліквідність реалізується через швидко ліквідні активи, для яких є стабільний ринок.
Грошовий ризик	Пов'язаний з невизначеністю щодо майбутніх коливань валютних курсів. Виражається в потенційних змінах чистого прибутку та/або вартості економічного суб'єкта. Може бути поділений на валютний та інфляційний ризики.
Ринковий ризик	Пов'язаний з процентним та грошовим ризиками. Означає ймовірні витрати або раптові зміни витрат від коливань ринкових цін активів або пасивів, а також зміну їх ліквідності. Піддаються ризику інвестиції в цінні папери.
Ризик структури капіталу	Полягає в тому, що при структурі капіталу з переважанням статей переоцінки основних засобів компанія, інвестуючи кошти клієнтів в кредитні операції з термінами погашення, що перевищують терміни залучення ресурсів, може понести додаткові витрати у разі зміни ситуації на ринку.

Для оцінки фінансових ризиків підприємства застосовуються різні фінансові показники, розраховані на основі даних бухгалтерської (фінансової) звітності підприємства. Основні методи аналізу фінансових ризиків представлені на рисунку 1.2.

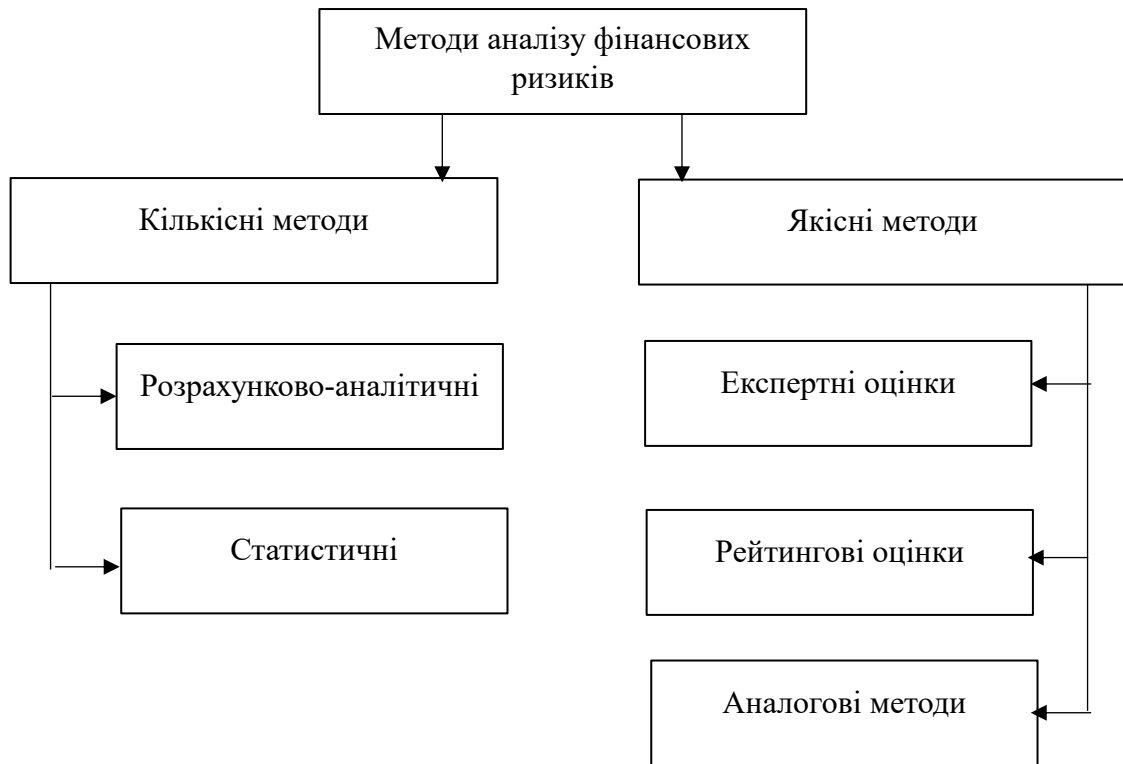

Рис. 1.2. Методи аналізу фінансових ризиків

«Кількісний аналіз «надає» ризику числову форму, і його можна виразити у вигляді реальних величин. Окрім цього, відмінною рисою кількісного аналізу є визначення збитків у разі настання виокремленого раніше фінансового ризику, він дозволяє оцінити і силу його впливу на діяльність підприємства. За допомогою якісного аналізу здійснюється пошук джерел, а також причин, які призвели до реалізації ризику» [20].

Основні методи якісного та кількісного аналізу та їх коротка характеристика представлені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Методи аналізу фінансових ризиків

Якісний аналіз	Кількісний аналіз
1	2
Метод аналогів – полягає в пошуку схожих рис між підприємствами та використанні досвіду одного підприємства в іншому. У використанні цього методу важливу роль відіграють знання та кваліфікація аналітика, відповідно результати можуть бути суб'єктивними.	Розрахунково-аналітичні методи – найбільш поширені методи оцінки впливу ризиків. Представляють собою розрахунок різних економічних показників та їх вплив на фінансовий стан підприємства в цілому.

1	2
Метод експертних оцінок – аналіз досвіду та експертних думок різних підприємців та фахівців у підприємницькій діяльності для формування експертної оцінки щодо певного питання на підприємстві. Наприклад, щодо допустимого рівня ризику та збитків.	Статистичний метод – метод визначення ймовірності отримання збитків на підприємстві у зв'язку з збільшенням фінансових ризиків на основі наявних статистичних даних по подібних підприємствах. Цей метод дозволяє визначити зони ризику та частоту їх виникнення.
Рейтингова оцінка – присвоєння рейтингу або класу підприємству під час аналізу та розрахунку різних показників і присвоєння цим показникам певної оцінки.	

Сформовано на основі [20, 22, 26]

«Для оцінки рівня фінансового ризику особливий інтерес представляє система відносних показників, або фінансових коефіцієнтів, розрахунок яких базується на даних бухгалтерської звітності підприємства» [26]. На рисунку 1.3 представлені фінансові показники, що використовуються для аналізу фінансового стану підприємства та запобігання ризику банкрутства.

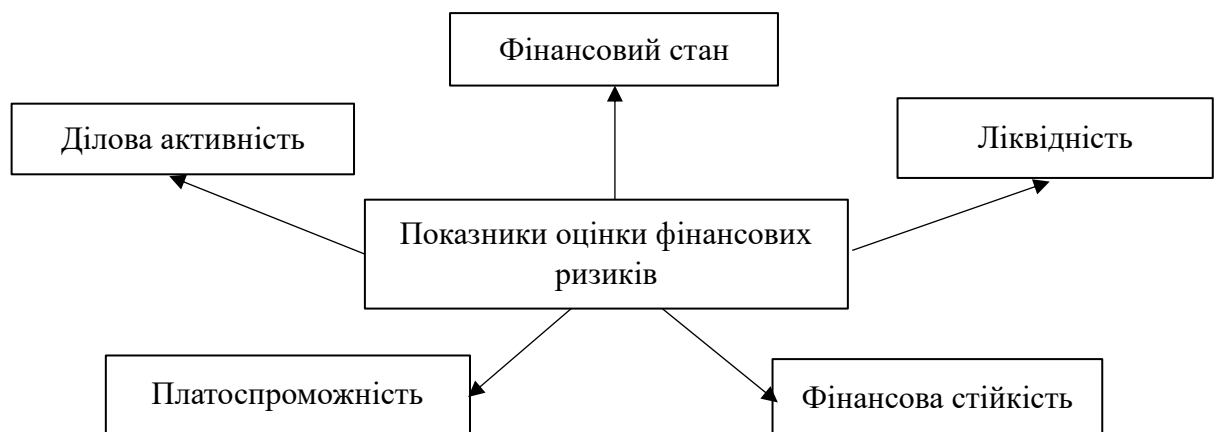

Рис. 1.3. Показники, що використовуються для оцінки фінансових ризиків

Отже, в ході аналізу фінансових ризиків підприємства, в першу чергу необхідно здійснити розрахунки тих економічних показників діяльності, для яких є нормативні значення. Такими показниками є показники ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності.

1.3. Способи управління фінансовими ризиками підприємства

Діяльність будь-якого підприємства на ринку тягне за собою певний ступінь ризику, що впливає на результати діяльності сучасної компанії та її фінансовий стан загалом. Для зниження ступеня ризику та підвищення конкурентоспроможності організації керівнику необхідно своєчасно визначати виникаючі ризики, оцінювати їх і приймати управлінські рішення для ефективного вирішення.

«Управління фінансовими ризиками передбачає сукупність різних методів, моделей і підходів для зменшення ймовірності виникнення загрози та розміру збитків. Ключовим етапом управління фінансовими ризиками є оцінка ймовірності виникнення загрози та розміру абсолютних втрат» [32]. Управління ризиками є процесом прийняття та реалізації управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію ймовірності виникнення негативного результату та зниження потенційно можливих втрат. Це, в кінцевому підсумку, сприяє максимізації прибутку, що й є метою підприємницької діяльності [31]. Успішність у мінімізації ризиків передбачає належне стратегічне планування в системі управління ризиками. Стратегія управління ризиками повинна бути орієнтована на довгостроковість, методи управління та способи прогнозування ризиків повинні бути різноманітними.

Основна мета управління фінансовими ризиками – мінімізація потенційних негативних наслідків фінансових ризиків і оптимізація використання можливостей для досягнення цілей організації [31]. Метою управління фінансовими ризиками підприємства є зниження негативного впливу ризику на господарську діяльність. Тому процес управління ризиками пов'язаний, насамперед, з аналізом всіх факторів, які створюють зовнішнє і внутрішнє середовище підприємства, з визначенням допустимої зони ризику для господарського суб'єкта, з вибором методів мінімізації наслідків ризику [28].

Основними завданнями управління фінансовими ризиками підприємства є:

- максимізація прибутку як результат раціонального та ефективного управління ризиками;

- формування ефективних методів управління ризиками;
- проведення аналізу та виявлення існуючих загроз фінансовій безпеці підприємства;

- мінімізація фінансових втрат у разі виникнення ризикової події;
- оцінка ймовірності виникнення ризикової події та збитків від неї.

Основні етапи управління фінансовими ризиками перераховані нижче:

- ідентифікація фінансових ризиків. Визначення та класифікація різних видів фінансових ризиків, з якими хімічне підприємство може зіткнутися;

- оцінка фінансових ризиків. Оцінка ймовірності виникнення фінансових ризиків та їх потенційного впливу на фінансовий стан та фінансові результати підприємства;

- розробка стратегії управління фінансовими ризиками – включає розробку заходів та вибір методів зниження фінансових ризиків;

- реалізація стратегії управління фінансовими ризиками – впровадження стратегії та моніторинг її ефективності [46, с. 45];

- забезпечення дотримання відповідних законодавчих вимог в процесі управління фінансовими ризиками.

Особливо важливим етапом управління ризиком є вибір методів управління ризиками. Вибір методів управління фінансовими ризиками залежить від наступних критеріїв:

- вид фінансового ризику, що потребує управління;
- цілі та стратегія підприємства.
- наявність стратегічних планів розвитку підприємства;
- ключові фактори, що впливають на формування фінансового ризику підприємств хімічної промисловості;

- якість управління фінансовими ризиками та оцінка цього управління;
- доступність ресурсів підприємства, таких як фінансові, людські та технічні ресурси;

- галузеві особливості та вимоги [2].

Методи управління фінансовими ризиками повинні відповідати цілям і стратегіям підприємства. Так, наприклад, якщо метою підприємства є досягнення високої рентабельності, то методи управління ризиками можуть бути більш агресивними і орієнтованими на прийняття більшого ризику [1];

На мінімізацію фінансових ризиків підприємства впливають такі зовнішні фактори, як змінність цін, оскільки глобальні тенденції суттєво підвищують ризик цінової змінності, що безпосередньо впливає на прибутковість компанії; конкуренція, оскільки багато компаній, які здійснюють товарно-сировинні операції, обирають шлях вертикальної інтеграції; регулювання, оскільки необхідно враховувати регульованість ринку похідних інструментів та вимоги валютного законодавства країни [8].

Шлях мінімізації фінансового ризику зображено на рисунку 4.

Рис. 1.4. Шлях мінімізації фінансового ризику

Варто зазначити, що найбільше потребують управління ризиками підприємства та організації, оскільки вся їх фінансова діяльність у всіх її формах пов'язана з різноманітними ризиками, які впливають на результати цієї діяльності та рівень її фінансової безпеки.

При мінімізації фінансових ризиків слід керуватися такими принципами:

- свідоме прийняття ризику передбачає, що повне виключення ризику неможливе, і менеджмент підприємства повинен бути готовим і здатним до ризику [8];
- рівень прийнятого ризику має бути співвідносним з рівнем очікуваної дохідності та фінансовими можливостями організації;
- економічність управління ризиком передбачає, що витрати на мінімізацію фінансових ризиків не повинні перевищувати фінансові втрати у разі настання ризику;
- керованість прийнятими ризиками;
- незалежність управління фінансовими ризиками означає, що в залежності від видів ризиків можливі різноманітні фінансові втрати, які не залежать одна від одної, що передбачає індивідуальний порядок при прийнятті заходів щодо їх мінімізації.

Наступні параметри пропонуються економістами як вагомі причини для управління ризиками:

- управління ризиками може знизити вартість фінансових проблем і банкрутства.
- управління ризиками може бути використано для зниження очікуваних податкових платежів компанії [8].
- управління ризиками може бути використано для зниження платежів, що вимагаються широким спектром корпоративних зацікавлених сторін, і зменшити ризики концентрації власності в жорстко утримуваних компаніях.
- управління ризиками може бути використано для погодження інтересів керівництва з інтересами власників компанії.

- управління ризиками може використовуватись для допомоги компаніям у розробці фінансових планів і програм фінансування.

Метод попередження фінансового ризику полягає в розробці внутрішніх заходів, які повністю усувають конкретний вид фінансового ризику. Більшість видів фінансових ризиків має методи їх зниження.

Диверсифікація – метод зменшення величини ризиків, який формує диверсифікований портфель з маленьких ризиків, замість того, щоб брати на себе один великий ризик того ж виду. Основний принцип диверсифікації полягає в простому правилі: не можна ризикувати більше, ніж дозволяє обсяг наявного капіталу.

Страхування – передача страхових ризиків організації іншій компанії, яка формує спеціальний страховий фонд шляхом внесків у страхову премію.

Хеджування – процес страхування від несприятливих змін валютних курсів або процентних ставок, що впливають на окремі угоди та капітал підприємства.

Попередження – кардинальний метод, який полягає у розробці та впровадженні заходів, що повністю виключають конкретний вид фінансового ризику.

Самострахування – створення певних резервних фондів, які мають на меті покриття потенційних збитків підприємства, а також його негативних фінансових результатів, додаткових витрат фінансових, матеріальних та інших ресурсів.

Лімітування – цей механізм здійснюється під час розробки політики шляхом затвердження на підприємстві необхідних фінансових нормативів для ефективної організації його діяльності.

Як показує теоретичний огляд наукових статей і наукових видань, «Сучасна наука та практика представляє безліч методів управління ризиками в діяльності підприємств. Однак ефективність їх застосування в значній мірі залежить від ідентифікації самого ризику та можливостей підприємства» [10].

Далі розглянуті фінансові ризики детальніше:

Лімітування ризиків. Цей механізм застосовують найчастіше для видів ризиків, що виходять за межі допустимого рівня, іншими словами, для фінансових операцій, які здійснюються в зоні катастрофічного чи критичного ризику.

Хеджування. «Хеджування характеризується процесом застосування будь-яких механізмів зниження ризику можливих фінансових втрат, як внутрішніх, так і зовнішніх. Метод хеджування використовується шляхом укладання контрактів у національній валюті, розглядаються варіанти прискорення чи відстрочки платежів, також можливе застосування умов взаємної компенсації зобов'язань, укладання форвардних та ф'ючерсних контрактів, тобто сутність методу полягає у продумуванні різних варіантів мінімізації валютного ризику, пов'язаного з періодами криз та нестабільності економіки світу» [10].

Розподіл ризиків. Основою цього механізму зниження фінансових ризиків є часткова передача їх партнерам по фінансовим операціям.

Диверсифікація ризику передбачає перерасподілення ризиків між різними активами з метою усунення їх концентрації на одному виді. Диверсифікація застосовується для пом'якшення негативних наслідків специфічних ризиків.

Самострахування (або внутрішнє страхування). Основою цього механізму нейтралізації ризиків є резервування компанією частини фінансових ресурсів, що дає можливість подолати негативні фінансові наслідки по фінансовим операціям, по яких ці ризики не пов'язані з діями контрагентів.

Страхування ризиків, яке передбачає відмову підприємства від можливого доходу для захисту від можливих втрат через ризик.

Розподіл ризику. Цей метод управління передбачає розподіл фінансового ризику між кількома суб'єктами або власниками, які здійснюють господарську діяльність [1].

Резервування ризиків. Цей метод передбачає створення резервів для покриття виникаючих або існуючих ризиків.

Система управління фінансовими ризиками охоплює всі організаційні рівні підприємства, починаючи від вищого керівництва і закінчуючи лінійними

менеджерами та виробничим персоналом. Для ефективного управління фінансовими ризиками організація повинна чітко визначити, які фінансово-економічні відділи відповідають за розробку механізму планування та його подальшу реалізацію.

Таким чином, як показує теоретичний огляд наукових статей і видань: «Для того щоб управління ризиками було ефективним, слід оперативно визначати ймовірність їх настання, а потім проводити розрахунок можливих збитків при настанні ризикової події. Основний показник ефективності процесу управління ризиками на підприємстві – це величина перевищення результатів управління ризиками над витратами на управління, іншими словами – економічний ефект» [10].

У заключенні теоретичної частини роботи зроблено висновок, що фінансовий ризик є невід'ємною частиною будь-якої сфери життя суспільства, оскільки пов'язаний з діяльністю в багатофакторному середовищі. Аналіз фінансових ризиків відіграє важливу роль в їх ідентифікації та подальшому управлінні. Наразі існує великий вибір методів аналізу фінансових ризиків підприємств хімічної промисловості, які повинні використовуватися комплексно в залежності від специфіки діяльності підприємства.

Висновок до розділу 1

Управління фінансовими ризиками є ключовим аспектом для ефективного функціонування підприємства. Визначення, аналіз та мінімізація фінансових ризиків дозволяють забезпечити стабільність підприємства, а також зменшити ймовірність виникнення збитків. Важливою частиною є класифікація ризиків за видами, що дає змогу застосовувати відповідні методи управління для кожного з них.

Аналіз фінансових ризиків є одним із ключових етапів у процесі управління фінансами підприємства. Оцінка фінансових ризиків дозволяє своєчасно виявити потенційні загрози, які можуть вплинути на фінансову стабільність та результативність діяльності організації. Різноманітні методи аналізу, включаючи як кількісні (розрахункові), так і якісні (експертні оцінки, метод аналогів), дають можливість не лише виявити існуючі фінансові ризики, але й сформулювати відповідні стратегії для їх мінімізації або нейтралізації. Правильний підхід до оцінки ризиків дозволяє підприємству зберігати фінансову стійкість, ефективно управляти своїми ресурсами та приймати обґрунтовані рішення для забезпечення стабільного розвитку в умовах невизначеності.

Управління фінансовими ризиками підприємства є критично важливим аспектом для забезпечення стабільного функціонування та досягнення стратегічних цілей компанії. Основними етапами цього процесу є ідентифікація, оцінка та мінімізація фінансових ризиків за допомогою різноманітних методів, таких як диверсифікація, страхування, хеджування, лімітування та самострахування. Успішне застосування цих методів залежить від внутрішніх і зовнішніх факторів, а також від стратегічних цілей підприємства. Це дозволяє підприємствам знизити ймовірність виникнення негативних фінансових наслідків і підтримувати стабільність на ринку.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЛІЇ «АВАНГАРД» ПрАТ «АГРОХОЛДІНГ АВАНГАРД»

2.1. Характеристика діяльності філії «Авангард»

Філія «Авангард» є відокремленим підрозділом Приватного акціонерного товариства «Авангард Агрохолдинг» — агропромислового підприємства, яке займається різноплановою діяльністю в галузі сільського господарства. Підрозділ зареєстрований під кодом ЄДРПОУ 39765654 та діє вже понад 8 років, починаючи з 23 квітня 2015 року. На чолі підрозділу стоїть керівник Дмитро Іванович Романюк [34].

Материнська компанія є акціонерним товариством закритого типу. Основна галузь діяльності філії та агрохолдингу загалом — сільське господарство з акцентом на розведення свійської птиці, зокрема курей. Оскільки компанія працює на загальній системі оподаткування, вона дотримується необхідних стандартів і прозорості в обліку та звітності, а також, що важливо, не має податкового боргу.

Основною діяльністю Філії «Авангард» є розведення свійської птиці — один з пріоритетних напрямків в аграрній галузі. Окрім цього, філія займається такими видами діяльності:

- вирощування зернових і бобових культур, насіння олійних культур, які забезпечують кормову базу та використовуються як сировина для подальшої переробки.
- розведення інших тварин, що розширює можливості підприємства в аграрному секторі та сприяє диверсифікації виробництва.
- допоміжна діяльність у рослинництві, яка забезпечує основну діяльність та сприяє підвищенню врожайності і якості сільськогосподарської продукції.
- виробництво м'яса свійської птиці — діяльність, яка передбачає повний цикл від розведення до забою та первинної переробки.

- виробництво готових кормів для тварин, що утримуються на фермах, які використовуються як для власних потреб, так і для реалізації на ринку.

- оптова торгівля зерном, насінням, кормами для тварин, м'ясом та м'ясними продуктами, молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями та жирами, що дозволяє ефективно використовувати виробничі потужності та задовольняти попит на аграрну продукцію.

- роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах, вантажний автомобільний транспорт, складське господарство — забезпечують логістичну та комерційну підтримку основної діяльності [35].

Філія «Авангард» має розвинену інфраструктуру, яка відповідає ветеринарно-санітарним нормам і забезпечує повний виробничий цикл. Територія підприємства розділена на кілька зон:

- зона для утримання дорослої птиці — основний об'єкт, де проводиться вирощування птиці, відповідає стандартам чистоти та безпеки.

- кормоцех — місце виробництва кормів, що забезпечує незалежність від зовнішніх постачальників кормових продуктів.

- автопарк та машино-тракторний парк — використовуються для транспортування продукції, перевезення кормів і забезпечення обслуговування сільськогосподарських робіт.

- ремонтна майстерня — де проводиться ремонт сільськогосподарської техніки.

- ветеринарний блок — для забезпечення здоров'я птиці та підтримання санітарних умов.

- очисні споруди — необхідні для екологічно безпечної утилізації відходів.

- санітарно-забійний цех і цех виготовлення м'ясокісткового борошна — забезпечують виробничий процес та оптимізують використання ресурсів.

Підрозділ «Авангард» є частиною холдингової структури ПрАТ «Авангард Агрохолдинг». Управління фінансами координується на рівні дирекції материнської компанії. Завдяки прозорості фінансових потоків та чітко розподіленим обов'язкам між підрозділами, підприємство функціонує

ефективно, має стабільний фінансовий стан, і відповідно до звітів не має податкової заборгованості.

Завдяки поєднанню основної та додаткових видів діяльності, філія «Авангард» має стабільну основу для подальшого розвитку. Основна галузь розведення свійської птиці забезпечує підприємство продукцією з високим попитом, а додаткові напрями розширюють можливості на аграрному ринку та сприяють фінансовій стабільності. Підприємство орієнтується на підвищення продуктивності, зокрема через оновлення техніки та удосконалення інфраструктури.

Розглянемо тепер аналіз основних показників, що використовуються для оцінки фінансових ризиків у філії «Авангард» табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Порівняння темпів зміни основних показників обсягу діяльності філії
«Авангард»**

№	Показник	Значення на початок періоду	Значення на кінець періоду	Темп зростання/зменшення		Співвідношення	Виконання умов
1	Прибуток	127222,00	70444,00	Тп	- 44,63	$T_p > 100\%$	виконується
2	Обсяг реалізації	2440593,00	2560385,00	Тр	4,91	$T_p > T_a$	виконується
3	Вартість активів	1888375,00	1912296,00	Та	1,27	$T_p > T_r$	не виконується

Сформовано на основі [34, 35]

Аналіз показників обсягу діяльності підприємства виявив, що, попри зростання обсягу реалізації та вартості активів, прибуток підприємства за період знизився на 44,63%. Збільшення обсягу реалізації на 4,91% свідчить про

розширення ринку збуту або зростання обсягів продажу, однак цього недостатньо для забезпечення зростання прибутку, що, ймовірно, вказує на зростання витрат або зниження маржинальності продукції. При цьому темп приросту вартості активів (1,27%) є позитивним, але не відповідає темпу зростання прибутку, що впливає на ефективність використання активів. У зв'язку з цим підприємству варто переглянути структуру витрат та політику ціноутворення для підвищення прибутковості.

Аналіз оборотності та ефективності використання ресурсів філії «Авангард» відображений у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Аналіз оборотності та ефективності використання ресурсів філії
«Авангард»**

№	Показник	2022	2023	Виконання умов	Абсолютн е відхилення
1	Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,10	0,05	не виконується	-0,05
2	Коефіцієнт оборотності активів	1,29	1,34	виконується	0,05
3	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,46	2,71	виконується	0,25
4	Коефіцієнт оборотності запасів	10,83	12,11	виконується	1,28
5	Коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках	3,63	3,58	не виконується	-0,05
6	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,98	4,62	виконується	0,64
7	Коефіцієнт завантаженості активів	0,77	0,75	виконується	-0,03
8	Коефіцієнт завантаженості активів в обороті	0,41	0,37	виконується	-0,04
9	Тривалість операційного циклу	134	131	виконується	-3,00
10	Тривалість фінансового циклу	44	53	не виконується	9,51

Сформовано на основі [34, 35]

Аналіз оборотності та ефективності використання ресурсів свідчить про загалом позитивну динаміку показників оборотності активів і запасів, що відображає зростання ефективності використання ресурсів. Так, коефіцієнт оборотності активів збільшився з 1,29 до 1,34, а коефіцієнт оборотності запасів зріс з 10,83 до 12,11, що вказує на підвищення швидкості реалізації продукції та оптимізацію управління запасами.

Проте, коефіцієнт стійкості економічного зростання знизився з 0,10 до 0,05, що може свідчити про зменшення фінансової стабільності підприємства. Показники оборотності коштів у розрахунках і тривалості фінансового циклу також погіршилися: коефіцієнт оборотності коштів зменшився на 0,05, а тривалість фінансового циклу збільшилася на 9 днів. Це може вказувати на певні труднощі з управлінням кредиторською заборгованістю або затримки в розрахунках з дебіторами.

Загалом, незважаючи на покращення деяких показників оборотності, підприємству слід звернути увагу на стійкість економічного зростання та ефективність управління розрахунками для зміцнення фінансового стану.

Аналіз оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Аналіз оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості філії
«Авангард»**

№	Показник	2022	2023	Виконання умов	Абсолютн е відхилення
1	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,63	3,58	не виконується	-0,05
2	Тривалість погашення дебіторської заборгованості	100	101	не виконується	1,00
3	Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів	67,9 7	75,9 0	не виконується	7,93
4	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,98	4,62	виконується	0,64
5	Тривалість погашення кредиторської заборгованості	91,0 0	78,0 0	виконується	-13,00

Сформовано на основі [34, 35]

Аналіз оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості показує змішані результати. Незважаючи на покращення показників кредиторської заборгованості, деякі аспекти управління дебіторською заборгованістю потребують додаткової уваги.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості знизився з 3,63 до 3,58, що свідчить про дещо повільнішу швидкість її погашення. Тривалість погашення

дебіторської заборгованості також збільшилася на 1 день, а частка дебіторської заборгованості у складі оборотних активів зросла на 7,93%, що свідчить про зростання частки невиконаних зобов'язань покупців у структурі активів підприємства. Це може негативно впливати на ліквідність і вимагає заходів для прискорення збору дебіторських платежів.

З іншого боку, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості покращився (з 3,98 до 4,62), а тривалість її погашення скоротилася на 13 днів. Це свідчить про підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю та здатність підприємства швидше розраховуватися зі своїми зобов'язаннями, що позитивно впливає на фінансову стабільність.

Загалом, для покращення фінансового стану доцільно переглянути стратегію управління дебіторською заборгованістю та скоротити її тривалість погашення, що підвищить оборотність активів та забезпечить стабільніший грошовий потік.

Аналіз структури та динаміки фінансових результатів філії «Авангард» наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз структури і динаміки фінансових результатів філії «Авангард»

№	Показники	2022		2023		Відхилення		
		сума, грн	питома вага, %	сума, грн	питома вага, %	абсолютне	відносне, %	пункти в структурі
1.1	Прибуток всього у.т.ч	127222,00	100,00	70444,00	100,00	-56778,00	-44,63	0,00
1.2	Прибуток від операційної діяльності у.т.ч	163976,00	128,89	175270,00	248,81	11294,00	6,89	119,92
1.3	Валовий прибуток	232896	183,06	261111	370,66	28215,00	12,11	187,60
1.4	Прибуток від фінансової діяльності	-7274,00	-5,72	-84153,00	-119,46	-76879,00	1056,90	-113,74
1.5	Прибуток від інвестиційної діяльності	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Сформовано на основі [34, 35]

Аналіз основних показників прибутковості підприємства в 2022 та 2023 роках свідчить про значні зміни в структурі та джерелах формування прибутку. Загальний прибуток зменшився на 44,63%, з 127222 грн до 70444 грн, що вказує на зниження загальної ефективності діяльності.

Позитивним моментом є зростання прибутку від операційної діяльності на 6,89% (11294 грн), а його питома вага в загальній структурі прибутку збільшилася на 119,92 пункти, що свідчить про поліпшення основної діяльності підприємства.

Валовий прибуток також зріс на 12,11% (28215 грн), що говорить про покращення умов виробництва та збуту продукції, а його питома вага в структурі прибутку зросла на 187,60 пункти.

Водночас різке зниження показників у фінансовій діяльності, де збиток поглибився на 1056,90% (76879 грн), вказує на негативний вплив фінансових операцій на загальні фінансові результати компанії. Це потребує уваги, оскільки фінансова діяльність завдала значних збитків, що може бути пов'язано з непередбачуваними витратами або невдалими інвестиційними рішеннями.

Прибуток від інвестиційної діяльності не змінився та залишається на нульовому рівні, що може свідчити про відсутність інвестиційних доходів або їх недостатню активність.

Таким чином, для поліпшення загальної прибутковості підприємству слід приділити увагу оптимізації фінансової діяльності, оскільки саме вона є джерелом значних збитків.

Аналіз показників рентабельності відображено у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз показників рентабельності філії «Авангард»

№	Показник	2022	2023	Виконання умов	Абсолютне відхилення
1	2	3	4	5	6
1	Рентабельність продукції (товарів, робіт, послуг)	10,55	11,36	виконується	0,81
2	Рентабельність операційної діяльності	7,01	7,30	виконується	0,28
3	Рентабельність звичайної діяльності	6,60	3,66	не виконується	-2,93
4	Рентабельність господарської діяльності	6,60	3,66	не виконується	-2,93
5	Рентабельність підприємства	6,74	3,68	не виконується	-3,05
6	Рентабельність власного капіталу	12,50	6,93	не виконується	-5,56
7	Рентабельність залученого капіталу	24,70	15,24	не виконується	-9,46
8	Рентабельність необоротних активів	17,45	9,40	не виконується	-8,04
9	Рентабельність оборотних активів	15,83	9,66	не виконується	-6,16
10	Валова рентабельність продажу	9,54	10,20	виконується	0,66
11	Чиста рентабельність продажу	5,21	2,75	не виконується	-2,46
12	Рентабельність доходу від операційної діяльності	6,55	6,80	виконується	0,25

Сформовано на основі [34, 35]

Аналіз показників рентабельності підприємства показав різноспрямовану динаміку. Позитивним результатом є зростання рентабельності продукції на 0,81 пункти, що свідчить про підвищення ефективності виробництва. Також збільшилась валова рентабельність продажу на 0,66 пункти, а рентабельність операційної діяльності та рентабельність доходу від операційної діяльності залишаються на достатньому рівні й показують незначне зростання.

Проте інші ключові показники рентабельності значно знизились. Найбільше зменшилися рентабельність залученого капіталу (-9,46 пункти), рентабельність необоротних активів (-8,04 пункти), рентабельність оборотних активів (-6,16 пункти) та рентабельність власного капіталу (-5,56 пункти). Це вказує на зниження ефективності використання як власних, так і залучених ресурсів підприємства.

Крім того, рентабельність звичайної діяльності, рентабельність господарської діяльності, рентабельність підприємства та чиста рентабельність продажу також мають негативну динаміку, що вказує на проблеми з загальною прибутковістю компанії.

Загалом, підприємству необхідно оптимізувати використання активів і капіталу та підвищити ефективність основної діяльності для стабілізації й покращення загальних показників рентабельності.

Діагностичний аналіз платоспроможності філії «Авангард» наведено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Діагностичний аналіз платоспроможності філії «Авангард»

№	Показники	Формула	202 2	202 3	Вид неплатоспроможності на початок	Вид неплатоспроможності на кінець
1	Поточна неплатоспроможність	$P_n = \text{ДФІ} + \text{ПФІ} + \text{ГК} - \text{ПЗ}$	- 529 344, 00	- 545 711, 00	Підприємство має ознаки поточної неплатоспроможності	Підприємство має ознаки поточної неплатоспроможності
2	Коефіцієнт покриття	ОБА/ПЗ	1,62	1,70	Критична неплатоспроможність	Критична неплатоспроможність
3	Коефіцієнт забезпечення власними засобами	$(\text{ВК} - \text{НА}) / \text{ОБА} < 0,1$	0,36	0,37	Не критична неплатоспроможність	Не критична неплатоспроможність
4	Наявні збитки	Фінансова звітність Форма №2 ряд 2355	0,00	0,00	Не критична неплатоспроможність	Не критична неплатоспроможність

Сформовано на основі [34, 35]

Аналіз показників неплатоспроможності підприємства свідчить про наявність фінансових труднощів. На початок і кінець періоду у підприємства є ознаки поточної неплатоспроможності, що вказує на нестачу ресурсів для покриття короткострокових зобов'язань. Коефіцієнт покриття дещо зріс (з 1,62 до 1,70), але все ще залишається на рівні критичної неплатоспроможності, що вказує на можливі проблеми з ліквідністю.

Разом із цим, коефіцієнт забезпечення власними засобами (збільшився з 0,36 до 0,37) та відсутність збитків підтверджують, що підприємство не має критичної неплатоспроможності з точки зору власного капіталу. Проте наявність поточної неплатоспроможності вказує на необхідність посилення ліквідності для забезпечення стабільності діяльності.

У табл. 2.7 наведено розрахунок показників неплатоспроможності та банкрутства філії «Авангард».

Таблиця 2.7

Поглиблений аналіз неплатоспроможності та банкрутства підприємства

№	Показники	Формула	Значення на початок	Значення на кінець	Виконання умов	Абсолютне відхилення
1	K1	РК/ВБ	0,20	0,20	виконується	0,00
2	K2	ЧП/ВБ	0,07	0,04	не виконується	-0,03
3	K3	П до оп./ВБ	0,08	0,05	не виконується	-0,04
4	Ky4	ВКбв/ПЗ	2,05	2,37	виконується	0,33
5	K5	ЧД/ВБ	1,29	1,34	виконується	0,05
6	Zy	$Zy = 0,717 K1 + 0,847 K2 + 3,107 K3 + 0,42 Ky4 + 0,995 K5$	2,60	2,65	підприємству банкрутство не загрожує	0,05

Сформовано на основі [34, 35]

Аналіз неплатоспроможності підприємства демонструє певні ризики та проблеми з фінансовою стійкістю. Згідно з результатами, підприємство протягом аналізованого періоду має ознаки поточної неплатоспроможності, що свідчить про нездатність повною мірою покрити короткострокові зобов'язання власними коштами та ресурсами. Коефіцієнт покриття, хоча і зріс з 1,62 до 1,70, все ж залишився на критичному рівні, що вказує на недостатню ліквідність активів підприємства для своєчасного погашення зобов'язань.

Коефіцієнт забезпечення власними засобами зріс із 0,36 до 0,37, що демонструє незначне покращення у структурі капіталу і вказує на відсутність критичної неплатоспроможності. Також відсутні збитки, що позитивно відображається на загальному фінансовому стані.

Отже, незважаючи на деякі поліпшення показників ліквідності та забезпечення власними засобами, підприємству необхідно зосередитися на підвищенні ліквідності та зменшенні поточної неплатоспроможності для забезпечення стабільного фінансового стану в майбутньому.

Аналіз можливостей відновлення платоспроможності підприємства наведено у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз можливостей відновлення платоспроможності підприємства

Показники	Нормативне значення	Значення
Коефіцієнт втрати платоспроможності (Квтр)	Квтр > 1 – підприємство має можливість не втратити платоспроможність	2,29
	Квтр < 1 – підприємство у найближчі три місяці може втратити платоспроможність	
Коефіцієнт відновлення платоспроможності (Квідн.)	Квідн > 1 – підприємство має можливість відновити платоспроможність	3,73
	Квідн < 1 – підприємство у найближчі шість місяців не може відновити платоспроможність	

Сформовано на основі [34, 35]

Аналіз можливостей відновлення платоспроможності підприємства показує позитивні результати. Коефіцієнт втрати платоспроможності (Квтр) становить 2,29, що значно перевищує нормативне значення >1. Це свідчить про те, що підприємство має можливість уникнути втрати платоспроможності в найближчі три місяці.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності (Квідн.) дорівнює 3,73, що також перевищує нормативний поріг >1. Це вказує на те, що підприємство здатне відновити свою платоспроможність протягом найближчих шести місяців.

Таким чином, за результатами аналізу, підприємство демонструє високі можливості збереження та відновлення платоспроможності, що вказує на

стабільний фінансовий стан та сприятливі перспективи на короткострокову перспективу.

Підсумовуючи всі проведені розрахунки, можна зробити наступний узагальнюючий висновок.

1. Аналіз темпів зміни основних показників обсягу діяльності показав значне зниження прибутку на 44,63%, що свідчить про погіршення фінансового результату підприємства. Однак, зростання обсягу реалізації на 4,91% є позитивним фактором і свідчить про певний рівень стабільності у операційній діяльності. Збільшення вартості активів на 1,27% не відповідає темпу зростання реалізації, що потребує більш детального аналізу.

2. Аналіз оборотності та ефективності використання ресурсів вказує на позитивні тенденції в оборотності активів та оборотних активів, що свідчить про ефективне використання ресурсів підприємства. Однак, коефіцієнт стійкості економічного зростання знизився, що може бути сигналом щодо потенційних ризиків для подальшого розвитку. Зниження тривалості фінансового циклу свідчить про покращення грошових потоків, хоча деякі показники, такі як коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках, потребують уваги.

3. Аналіз оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості показав певні проблеми з дебіторською заборгованістю, оскільки коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості знизився, що може свідчити про затримки в оплатах від клієнтів. Водночас, кредиторська заборгованість покращилася, що є позитивним сигналом для платоспроможності підприємства.

4. Аналіз показників рентабельності вказує на певне зниження рентабельності підприємства в цілому, що пов'язано з зменшенням рентабельності звичайної та господарської діяльності. Однак, рентабельність продукції та операційної діяльності показує позитивну динаміку, що свідчить про потенціал для підвищення ефективності управління витратами.

5. Аналіз неплатоспроможності та можливостей відновлення платоспроможності показує, що підприємство має ознаки поточної неплатоспроможності, але за рахунок високих значень коефіцієнтів відновлення

платоспроможності і втрати платоспроможності, має можливість покращити своє фінансове становище в найближчі кілька місяців.

Узагальнюючи, підприємство демонструє певні проблеми в деяких аспектах своєї фінансової діяльності, зокрема у зниженні рентабельності та деяких показників платоспроможності. Однак, є й позитивні тренди, зокрема у зростанні обсягу реалізації та поліпшенні оборотності активів і кредиторської заборгованості. Це дає надію на стабільне покращення фінансового становища підприємства за умови своєчасного реагування на існуючі проблеми та впровадження ефективних управлінських заходів.

2.2. Управління фінансовими ризиками у філії «Авангард»

Успішна діяльність підприємства дійсно неможлива без ефективного управління фінансовими ресурсами. Фінансові ресурси є основою для забезпечення стабільного функціонування, розвитку та зростання організації. Від того, наскільки грамотно і обґрунтовано будуть використовуватися фінансові ресурси, залежить не лише короткострокова прибутковість підприємства, але й його здатність долати економічні кризи та конкурувати на ринку.

Ефективне управління фінансовими ресурсами передбачає:

1. Оптимізацію витрат і доходів, що забезпечує збільшення чистого прибутку без шкоди для основних операцій підприємства.
2. Розподіл капіталу таким чином, щоб він ефективно сприяв реалізації стратегічних цілей, інвестиціям у нові проекти, розширенню виробничих потужностей і зниженню фінансових ризиків.
3. Прогнозування та планування фінансів, що дає можливість правильно оцінити фінансові потреби підприємства на різних етапах його розвитку та відповідно адаптувати стратегії до змінюваних умов ринку.

4. Покращення фінансової звітності та контролю, що дозволяє оперативно виявляти проблеми з ліквідністю або платоспроможністю, а також забезпечує прозорість і підзвітність перед зацікавленими сторонами.

5. Оптимізація структури капіталу, тобто збалансоване використання власних та позикових коштів для мінімізації витрат на обслуговування боргів та максимізації доходності від інвестицій.

Ось чому важливим аспектом успішного управління є ефективне планування, моніторинг та коригування фінансових показників підприємства, що дозволяє забезпечити стійкість у короткостроковій та довгостроковій перспективі. Відповідальне ставлення до управління фінансами допомагає підприємству адаптуватися до зовнішніх економічних змін, інвестувати у інновації та зберігати конкурентоспроможність на ринку.

Організаційно-економічний механізм управління фінансами у філії «Авангард» вирішує наступні завдання:

- фінансовий аналіз діяльності підприємства;
- розробка та реалізація фінансових планів;
- правове забезпечення системи управління фінансами.

Управлінська підсистема:

- Організаційна структура управління;
- Персонал структурних підрозділів;
- Фінансові інструменти;
- Фінансові методи;
- Інформація фінансового характеру;
- Технічні засоби управління фінансами.

Об'єкти управління:

- Джерела фінансових ресурсів;
- Фінансові ресурси;
- Фінансові відносини.

Процес управління:

- Реалізація;

- Ринок;
- Грошовий потік;
- Матеріальний потік;
- Інформаційний потік;
- Бюджет, засновники, контрагенти.

Основні завдання управління фінансами включають:

- визначення потреби підприємства в фінансових ресурсах у обсягах, необхідних для виконання плану економічного та соціального розвитку;
- мобілізація фінансових ресурсів у запланованих обсягах;
- своєчасне і в повному обсязі виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом, позабюджетними фондами, працівниками, постачальниками та іншими контрагентами;
- виявлення резервів збільшення доходів, прибутку, підвищення ефективності господарської діяльності та контроль платоспроможності;
- здійснення контролю за формуванням та ефективним використанням доходів, прибутку та фінансових результатів.

Об'єктами управління у сфері управління фінансами у філії «Авангард» є:

- фінансові відносини, що виникають між філією «Авангард» та його засновниками, державою, комерційними структурами, іншими підприємствами та фізичними особами;
- доходи та накопичення (прибуток) підприємства, їх формування, розподіл та використання;
- фінансові ресурси, джерела їх формування, склад і структура;
- склад та структура, кругообіг капіталу;
- грошові фонди, їх формування та використання;
- грошовий оборот у відтворювальному процесі.

Суб'єктами управління фінансами є директор підприємства, а також персонал структурних підрозділів.

В загальному плані діяльність у сфері управління фінансами у філії «Авангард» може бути структурована наступним чином:

- загальний фінансовий аналіз і планування;
- забезпечення підприємства фінансовими ресурсами (управління джерелами коштів);
- розподіл фінансових ресурсів (інвестиційна політика та управління активами).

Ці напрями діяльності одночасно визначають основні завдання, які стоять перед керівництвом філії «Авангард». Склад цих завдань деталізовано наступним чином:

1. Фінансовий аналіз:
 - активів підприємства та джерел їх фінансування;
 - величини та складу ресурсів, необхідних для підтримки досягнутого економічного потенціалу підприємства та розширення його діяльності;
 - джерел додаткового фінансування;
 - системи контролю за станом та ефективністю використання фінансових ресурсів.
2. Детальна оцінка:
 - обсягу необхідних фінансових ресурсів;
 - форми їх представлення (довгостроковий або короткостроковий кредит, грошова готівка);
 - міри доступності та часу надання (доступність фінансових ресурсів може визначатися умовами договору; фінанси повинні бути доступними у необхідному обсязі та в потрібний час);
 - вартості володіння цим видом ресурсів (процентні ставки, інші формальні та неформальні умови надання цього джерела коштів);
 - ризику, який асоціюється з цим джерелом коштів (наприклад, капітал власників як джерело коштів набагато менш ризикований, ніж короткостроковий кредит банку);
 - оптимальності трансформації фінансових ресурсів;
 - ефективності фінансових вкладень.
3. Розробка фінансової стратегії та тактики:

о прийняття фінансових рішень з використанням наданих оцінок здійснюється в результаті аналізу альтернативних рішень, які враховують компроміс між вимогами ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності.

Порівняння основних функцій фінансового управління директора та бухгалтерії філії «Авангард» здійснене в Додатку А.

Методи фінансового управління філії «Авангард» різноманітні. Основними з них є: прогнозування, планування, оподаткування, страхування, самофінансування, кредитування, система розрахунків, система фінансової допомоги, система фінансових санкцій, система амортизаційних відрахувань, система стимулювання, принципи ціноутворення, трастові операції, заставні операції, трансфертні операції, факторинг, оренда, лізинг. Складовим елементом наведених методів є спеціальні ставки, кошторисні коефіцієнти, котирування валютних курсів, акциз, дисконт та інше. Основу інформаційного забезпечення системи фінансового управління складає будь-яка інформація фінансового характеру:

- бухгалтерська звітність;
- повідомлення фінансових органів;
- інформація установ банківської системи;
- інформація товарних, фондових, валютних бірж;
- інша інформація.

Технічне забезпечення системи фінансового управління філії «Авангард» є самостійним і досить важливим її елементом. Сучасні системи, що ґрунтуються на безпаперовій технології (міжбанківські розрахунки, взаємозаліки, розрахунки за допомогою кредитних карток та інше), потребують застосування комп'ютерних мереж, прикладних програм. У філії «Авангард» використовується програма "1С:Підприємство 8", яка призначена для автоматизації бухгалтерського обліку, фінансового планування, управління фінансовими ресурсами та аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств. Система розрахована на комплексну автоматизацію завдань управління фінансами підприємства.

Отже, функції в сфері управління фінансами у філії «Авангард» є розподіленими між структурними підрозділами та координуються директором. Він відповідальний за постановку фінансової політики підприємства, проведення фінансового аналізу діяльності підприємства, управління фінансовими потоками з метою отримання максимального прибутку. Недоліком системи управління фінансами є відсутність відповідальної особи в цій сфері, наприклад фінансового менеджера. Засновники підприємства вважають, що фінансові потоки на підприємстві незначні, і управління ними може здійснюватися одноосібно — директором. В умовах сучасних явищ в економіці така позиція є допустимою.

Серед головних проблем, що стосуються дебіторської заборгованості, слід відзначити, що наявність простроченої та безнадійної дебіторської заборгованості негативно впливає на фінансовий стан підприємства та його платоспроможність. Відволікання значних сум коштів через збільшення дебіторської заборгованості змушує підприємство підвищувати свою кредиторську заборгованість, що веде до зростання витрат підприємства, а відповідно — до зниження його доходів (або до збільшення збитків). Саме вдосконалення процесу управління дебіторською заборгованістю дозволить вирішити низку проблем, викликаних наявністю дебіторської заборгованості та неконтрольованим її зростанням.

Проблеми управління дебіторською заборгованістю «Авангард»:

- відсутність чіткої інформації про строки погашення зобов'язань підприємствами-дебіторами;
- відсутність регламенту роботи з простроченою дебіторською заборгованістю;
- відсутність даних про зростання витрат, пов'язаних зі збільшенням розміру дебіторської заборгованості;
- не проводиться оцінка фінансового стану дебіторів та ефективності надання відстрочок платежів.

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю філії «Авангард» необхідно виконати наступні заходи:

1. Здійснювати попередню перевірку клієнтів щодо можливості своєчасного погашення ними заборгованості.
2. Сформувати рейтинг кредитоспроможності клієнтів та відмовитися від подальшого співробітництва з клієнтами з низьким кредитним рейтингом. При формуванні рейтингу потрібно враховувати такі фактори, як загальний термін співпраці з клієнтом, середньомісячний обсяг продажів або вартість наданих послуг, швидкість обігу дебіторської заборгованості клієнта, суми та строки простроченої дебіторської заборгованості, оцінка важливості клієнта для організації.
3. Визначити критерії надання товарного кредиту, його граничний розмір, строки відстрочки повернення боргу, розмір і порядок надання знижок, форму штрафних санкцій.
4. Класифікувати дебіторську заборгованість за різними ознаками (за боржниками, термінами виникнення і погашення, підставами виникнення дебіторської заборгованості), з метою визначення групи основних клієнтів, які забезпечують підприємству найбільший прибуток і втратити яких небажано, визначити групи неплатників, в яких необхідно вимагати термінового погашення боргу; встановити види продукції або наданих послуг, по яких найбільш імовірно виникнення заборгованості.
5. Розробити план заходів по роботі з кожним клієнтом з визначенням термінів, відповідальних, оцінки витрат, а також отриманого ефекту.
6. Організувати ведення реєстру дебіторської заборгованості та виділити прострочену дебіторську заборгованість.
7. Провести реальну оцінку вартості і швидкості обороту дебіторської заборгованості.
8. Встановити зв'язок системи мотивації персоналу з розміром дебіторської заборгованості, а також розробити і затвердити положення про мотивацію за досягнутими результатами.

9. Внести інформацію про заплановані суми погашення дебіторської заборгованості в фінансовий план підприємства і здійснювати контроль за його виконанням.

10. Вводити інші сучасні методи управління дебіторською заборгованістю, такі як факторинг, страхування фінансових ризиків, використання оплати векселями.

Всі перераховані заходи і методи управління дебіторською заборгованістю сприятимуть зниженню ступеня ризику непогашення боргів від боржників, допоможуть налагодити ефективну кредитну політику на підприємстві, що, в свою чергу, безпосередньо сприятиме підвищенню рівня прибутковості філії «Авангард».

Аналізуючи дебіторську заборгованість підприємства, необхідно звернути увагу на розмір сумнівних боргів. В практиці західних країн розмір резерву складає від 1% до 6% від розміру дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Також потрібно враховувати фактори, які на сучасному етапі розвитку підприємств дозволяють покращити механізм формування і використання оборотних активів.

Тому для ефективного управління дебіторською заборгованістю слід, перш за все, розробити стандарти кредитування, які дозволяють, за допомогою аналізу платоспроможності потенційних дебіторів, визначити терміни кредитування. А також для вирішення поставленої проблеми необхідно враховувати міжнародний досвід і застосовувати його у філії «Авангард».

Таким чином, рекомендовані вище положення, які могли б лягти в основу політики управління дебіторською заборгованістю у філії «Авангард», дозволять підприємству уникнути збитків, пов'язаних з списанням безнадійної до стягнення дебіторської заборгованості, підвищити ефективність розрахунків з покупцями.

З огляду на викладене, можна зробити висновок, що управління дебіторською заборгованістю безпосередньо впливає на прибутковість підприємства і визначає дисконтну і кредитну політику для покупців, шляхи

прискорення повернення боргів і зменшення безнадійної заборгованості, а також вибір умов продажу, що забезпечують гарантоване надходження коштів, і є однією з проблем підприємства.

Досить поширеним способом фінансування оборотних активів підприємства є кредиторська заборгованість, і для філії «Авангард» це не є винятком. У більшості випадків сучасна ринкова логіка визначення потреби в оборотних активах має наступний вигляд: визначається потреба в валовому оборотному капіталі для підтримки ділової активності в планових обсягах, після чого оцінюються можливості використання в обороті підприємства кредиторської заборгованості та інших залучених коштів. Потреба в власному оборотному капіталі визначається за залишковим принципом. Вміле управління кредиторською заборгованістю дозволяє значно скоротити потребу в власних грошових засобах. Але слід зауважити, що фінансування за рахунок боргів у разі перевищення ними критичних показників підвищує ризик і збільшує потенційну загрозу неплатоспроможності.

Планування можливостей використання кредиторської заборгованості як джерела фінансування має свої особливості. Розмір і термін обороту кредиторської заборгованості залежить від умов кредиту постачальників. Тому необхідно оцінити наступні моменти: чи є ці умови надання кредиторської заборгованості загальними для цієї галузі та регіону; чи може змінитися позиція на ринку, і якщо так, то як; наскільки сильні економічні зв'язки постачальників.

Модель управління кредиторською заборгованістю включає наступні складові елементи:

1. Статичний та динамічний аналіз формування та погашення кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання і її вплив на величину його грошових потоків.
2. Обґрунтування доцільності отримання відстрочки оплати рахунків постачальників, а також оптимального терміну такої відстрочки.

3. Попередження формування простроченої кредиторської заборгованості та забезпечення, за необхідності, пролонгації кредиторської заборгованості тощо.

Кредиторська заборгованість є продуктом грошових розрахунків філії «Авангард» з його контрагентами, і управління нею базується на специфічних принципах і методологічних засадах, що дозволяє виділити ще один функціональний організаційний блок управління грошовими потоками суб'єкта господарства – управління кредиторською заборгованістю філії «Авангард». Загалом, модель управління кредиторською заборгованістю філії «Авангард» формується як сукупність окремих фінансово-математичних методів, які виступають методологічною базою процесу управління – сукупність конкретних методик, технологій, способів і прийомів обґрунтування управлінських фінансових рішень щодо зміни абсолютної величини або оптимізації структури кредиторської заборгованості, а також форм їх виконання, відповідно.

Висновок до розділу 2

Філія «Авангард» демонструє стабільний розвиток в агропромисловому секторі, зокрема в розведенні свійської птиці, завдяки різноманітності видів діяльності та розвиненій інфраструктурі. Однак, деякі фінансові показники, зокрема прибуток та рентабельність підприємства, потребують уваги для покращення ефективності бізнесу, що включає оптимізацію витрат та удосконалення управління фінансовими потоками.

Управління фінансовими ризиками на підприємстві філії «Авангард» вимагає постійного моніторингу фінансових потоків та виявлення потенційних загроз для стійкості бізнесу. Виявлені показники, такі як рівень дебіторської заборгованості (13,5% від загального обсягу активів) та показник рентабельності (3,8% для основної діяльності), свідчать про необхідність удосконалення управління фінансовими ризиками. Висока заборгованість та низька рентабельність можуть негативно впливати на ліквідність та стабільність підприємства, що потребує запровадження ефективних заходів для зниження фінансових ризиків.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ЗАХОДІВ З УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ У ФІЛІЇ «АВАНГАРД»

3.1 Хеджування як інструмент управління фінансовими ризиками

Після виявлення ймовірних фінансових ризиків, які можуть виникнути в діяльності підприємства, та проведеної їх оцінки з метою виявлення можливих втрат, пов'язаних з певними ризиками, керівництву підприємства необхідно розробити низку завдань, спрямованих на зниження фінансових ризиків і програм подальшого розвитку з мінімальними ризиками. Таким чином, фахівець з управління ризиками має прийняти рішення щодо вибору найбільш застосовних шляхів нейтралізації фінансових ризиків, тобто обрати найбільш прийнятний спосіб зниження ризику [19].

Компанія здійснює управління капіталом для забезпечення продовження діяльності всіх підприємств компанії в обзримому майбутньому та одночасної максимізації прибутку для акціонерів за рахунок оптимізації співвідношення позикових і власних коштів.

Керівництво компанії регулярно аналізує відношення чистого боргу до залученого капіталу, щоб переконатися, що воно відповідає вимогам поточного рівня рейтингу компанії.

До складу капіталу компанії входять боргові зобов'язання, які включають в себе довгострокові та короткострокові кредити та позики, капітал акціонерів, який включає статутний капітал, резерви і нерозподілений прибуток, а також неконтрольовані частки. Чистий борг компанії не є показником міжнародних стандартів фінансової звітності та розраховується як сума залучених позик і кредитів, як це представлено в бухгалтерському балансі, за мінусом грошових коштів та їх еквівалентів, а також за вирахуванням тимчасово розміщених вільних грошових коштів у високоліквідні фінансові інструменти, які відображені в складі короткострокових фінансових активів. Коефіцієнт

відношення чистого боргу до капіталу дозволяє користувачам звітності оцінити суттєвість величини боргових зобов'язань компанії до залученого капіталу.

У ході своєї діяльності філія «Авангард» піддається наступним фінансовим ризикам: ринковому ризику (включаючи валютний ризик, ризик зміни процентних ставок, ризик зміни ціни на товари), кредитному ризику та ризику ліквідності. Компанією була впроваджена система управління ризиками, а також розроблений ряд процедур, що сприяють їх кількісному вимірюванню, оцінці та здійсненню контролю над ними, а також вибору відповідних способів управління ризиками.

Будь-яке підприємство самостійно обирає способи підвищення ефективності своєї діяльності, і лише ті, які воно в змозі дійсно реалізувати. З огляду на особливості сьогоденного фінансового стану філії «Авангард», на наш погляд, цьому підприємству можна порекомендувати впровадження методу прогнозування. Прогнозування є основою будь-якої соціально-економічної системи. Воно ґрунтується на методах моделювання різних варіантів майбутніх подій. Чим точніше будуть розраховані ймовірні варіанти розвитку подій, тим краще компанія буде готова до виникнення ризиків.

Розглянемо, яка ступінь ризику підприємства, тобто його операційний леверидж. Практичний висновок з цього розрахунку: якщо у компанії в перспективі прибуток від реалізації має тенденцію до зниження, необхідно знайти методи зменшення постійних витрат і зростання прибутку від реалізації за рахунок цього.

Таким чином, загальна ступінь ризику компанії формується з ризику значних втрат прибутку від реалізації і ризику раптового зниження вільного прибутку. У випадках прогнозування зниження виручки від реалізації принципово необхідно забезпечити мінімум постійних витрат в її складі і мінімум зафіксованих платежів за рахунок чистого прибутку.

Таблиця 3.1

Розрахунок рівня операційного важеля філії «Авангард» за 2023 рік

Показники	Одиниця виміру	2023 р.
1. Перемінні витрати	тис. грн.	12814
2. Постійні витрати	тис. грн.	22334
3. Прибуток від реалізації	тис. грн.	7246
4. Виручка від реалізації	тис. грн.	42394
5. Зниження виручки від реалізації	%	15
5.1. За рахунок зниження цін	%	10
5.2. За рахунок зниження натурального об'єму продажів	%	5
6. Операційний важіль:		
а) при зниженні цін		3,098
б) при зниженні натурального об'єму	%	2,814
7. Рівень операційного важеля в умовах п.5		3,003

Для філії «Авангард» застосовуються наступні напрямки зниження фінансових ризиків.

При першому напрямку використовується принцип «відсічення зайвого», що є захисною реакцією компанії на несприятливий економічний розвиток і не містить наступальних управлінських рішень.

У другому напрямку використовуються окремі заходи для захисту від ризиків, які в основному представляють собою стратегію наступу, спрямовану на подолання несприятливих ситуацій і тенденцій у фінансовому розвитку підприємства, а також на виведення його на рівень фінансової рівноваги.

Компанією були розроблені, документально оформлені та затверджені положення і політики щодо ринкового та кредитного ризиків, ризику ліквідності та використання похідних фінансових інструментів. Кредити та позики, отримані під плаваючі процентні ставки, впливають на річний прибуток компанії через можливі зміни ринкових процентних ставок у частині варіативного елемента загальної процентної ставки за кредитами та позиками. Компанія управляє такими ризиками.

Філія «Авангард» проводить аналіз підвищеної чутливості до ризику зміни процентних ставок, включаючи моделювання різних сценаріїв для оцінки впливу зміни процентної ставки на розмір річного прибутку до оподаткування. У наведеній нижче таблиці показана чутливість прибутку філії «Авангард» до

оподаткування до можливого зростання або зниження Лондонської міжбанківської ставки пропозиції, що застосовується до варіативних елементів процентних ставок за кредитами та позиками. Збільшення або зменшення ставок відображає проведену керівництвом оцінку їх можливих змін.

Компанія укладає валютні форвардні контракти, які використовуються для хеджування валютного ризику щодо прогнозованих операційних витрат.

Аналіз чутливості проводиться тільки для кредитів і позик з плаваючою процентною ставкою при незмінності всіх інших показників, виходячи з припущення, що сума заборгованості під плаваючу процентну ставку на звітну дату не погашалася протягом всього року.

Фактично ставка за кредитами та позиками з варіативним елементом буде змінюватися протягом року разом з коливаннями ринкових процентних ставок.

Таблиця 3.2

Збільшення або зменшення процентних ставок філії «Авангард» за 2020-2023 роки

Рік	Збільшення/зменшення ставки (процентні пункти)	Ефект на прибуток до оподаткування (млрд. грн.)
2020	+100	-6
2021	-30	2
2022	+100	-6
2023	-30	1

Ефект, отриманий в результаті аналізу чутливості, не враховує інші можливі зміни в економічній ситуації, які можуть супроводжувати відповідні зміни ринкових процентних ставок.

Компанія укладає контракти для економічного хеджування ризиків, пов'язаних з підвищенням процентних витрат по отриманим кредитам.

Процентні SWAP оцінюються відповідно до кривої дохідності, за поточною вартістю передбачуваних дисконтованих майбутніх грошових потоків на основі ринкових котирувань процентних ставок.

У здійсненні управління грошовими потоками та кредитними ризиками філія «Авангард» регулярно здійснює роботу з відстеження

кредитоспроможності фінансових та банківських організацій, в яких вона розміщує свої грошові кошти.

3.2 Розробка рекомендацій щодо управління фінансовими ризиками

З метою забезпечення ефективної реалізації стратегії оптимізації ризиків підприємства у філії «Авангард» рекомендується впровадження відділу контролінгу.

На початковій стадії впровадження контролінгу в процесі фінансового управління у філії «Авангард» буде достатньо закріплення функцій контролінгу за близькими економічними призначеннями відділами підприємства, формування робочої групи для виконання завдань контролінгу з числа співробітників, наділених відповідними посадовими повноваженнями.

Такий підхід до впровадження контролінгу дозволить подолати психологічний бар'єр, а також отримати достатнє уявлення про результативність управління грошовими потоками на підприємстві при мінімальних витратах фінансових та трудових ресурсів.

Наступний етап передбачає розробку та затвердження регламенту контролінгу фінансових ризиків: процедур складання, передачі, обробки та аналізу вихідної інформації, погодження напрямків регулювання та оцінки результативності контролінгу.

Основне призначення регламенту контролінгу полягає в забезпеченні можливості контролювати хід виконання операцій контролінгу фінансових ризиків за критеріями термінів, достовірності та повноти відображення звітної інформації. Чіткий організаційний та часовий регламент контролінгу дозволяє створити передумови для розмежування відповідальності, контролю та стимулювання виконання процедур контролінгу фінансових ризиків підприємства.

Наступним етапом організації контролінгу фінансових ризиків підприємства є складання графіка документообігу, який передбачає: визначення складу вхідних та вихідних документів; маршрутизацію документообігу; аналіз якості організації документообігу.

Така структуризація розглянутого етапу зумовлена підходом до визначення документообігу як системи кількох аналітичних елементів: маршруту, документопотоку та інформаційного об'єкта. При цьому маршрут являє собою сукупність підрозділів і посадових осіб, через які послідовно проходить документ.

Склад вхідних і вихідних документів в системі контролінгу визначається інформаційними потребами співробітників підприємства в змісті та формах отримання інформації. Маршрутизація документопотоку передбачає розробку графіка документообігу в системі контролінгу. Базовими документами для маршрутизації документопотоку є графіки виконання комплексу робіт контролінгу, що визначають терміни виконання робіт, а також положення про розмежування відповідальності за реалізацію процедур контролінгу, що визначають маршрут документопотоку.

Як критерії оцінки оптимальності можна виділити:

- відповідність документопотоку поставленому завданню;
- керованість документообігу;
- наявність єдиного депозитарію зі структурованою інформацією;
- тематичну спрямованість кожного документа;
- відповідність періоду потреби в документі періодичності документопотоку;
- відповідність можливостей пошуку документа особливостям потреби в ньому.

Основні процедури контролінгу повинні бути розподілені між:

- співробітниками фінансового відділу, які формують інформаційну базу контролінгу грошових потоків підприємства;

- аналітиком служби контролінгу, який здійснює обробку інформації та формування прогнозу ефективності управління грошовими потоками;
- менеджером з контролінгу, який досліджує результати контролінгу, формує звіт про існуючі та можливі проблеми в управлінні фінансовими ресурсами підприємства, а також розробляє проекти регулювання руху грошових потоків підприємства;
- начальником служби контролінгу, який здійснює координацію процесу контролінгу і надає результати керівництву підприємства.

Подолання психологічного опору співробітників підприємства нововведенням організації контролінгу вимагає розробки та впровадження системи мотивації виконання процедур контролінгу на наступному етапі організації контролінгу. У цьому аспекті мотивація розглядається як стимулювання відповідальних співробітників до активної трудової діяльності для досягнення цілей контролінгу.

Заключним етапом організації контролінгу є автоматизація цього процесу. Основною метою цього етапу є отримання оперативної інформації щодо ходу реалізації операцій контролінгу кожним структурним підрозділом для швидкого реагування на непередбачувані ситуації.

Результатом контролінгу є формування інформації для аналізу та прийняття управлінських рішень, розробки та оцінки варіантів регулювання руху грошових потоків підприємства, параметрів управління грошовими потоками та координації прийняття управлінських рішень (табл.3.3).

Таблиця 3.3

Звіти за результатами контролінгу

Документ	Термін формування	Відповідальні особи за формування
1	2	3
Проект стимулювання контролінгу фінансових ризиків підприємства	до 25 числа третього місяця кварталу	Директор
Проект регулювання управління грошовими потоками	до 25 числа третього місяця кварталу	Головний бухгалтер
Наказ про стимулювання реалізації процедур контролінгу	до 30 числа третього місяця кварталу	Директор, керівник відділу контролінгу

Документ	Термін формування	Відповідальні особи за формування
1	2	3
Звіт про ефективність управління фінансовими ресурсами	до 10 числа другого місяця кварталу	Головний бухгалтер
Звіт про зміни в нормативно-правовому регулюванні фінансово-економічної діяльності підприємства	до 20 числа місяця	Юрист
Звіт про рівень державної підтримки, рівень процентних ставок за кредитами, рівень інфляції	до 20 числа місяця кварталу	Головний бухгалтер
Звіт про існуючі проблеми в управлінні підприємством	до 10 числа третього місяця кварталу	
Звіт про темпи реалізації	до 20 числа першого місяця кварталу	Менеджер відділу збуту
Звіт про стан фінансового стану підприємства	до 10 числа третього місяця кварталу	Головний бухгалтер
Звіт про рівень ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності активів, дебіторської, кредиторської заборгованості	до 25 числа третього місяця кварталу	Головний бухгалтер
Список документів, необхідних для реалізації процедур контролінгу	до 25 числа першого місяця кварталу	Менеджер відділу збуту

Обробка аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень і їх координація здійснюється на основі зворотного інформаційного зв'язку. Початковою інформацією контролінгу є: фінансова звітність, внутрішня звітність, довідки про існуючі та можливі проблеми в результативності підприємства, прогнозний звіт про сценарії впливу факторів середовища на результати фінансово-економічної діяльності підприємства.

Очевидно, що органічно вбудована в систему економічних служб підприємства служба контролінгу, яка функціонує як самостійний напрямок, дозволяє оптимізувати діяльність інших економічних служб з точки зору аналітичних позицій, а також дає можливість реалізувати альтернативні підходи для прийняття оперативних і управлінських рішень. Розроблена та

запропонована організаційна модель раціонального побудови економічних служб підприємства підкреслює важливість вищесказаного.

Розглянемо на прикладі філії «Авангард» застосування методів і моделей контролінгу в процесі планування та прийняття управлінських рішень.

Згідно з визначеними організаційно-технічними рішеннями та умовами розробляються норми витрат усіх видів ресурсів: сировини, основних і допоміжних матеріалів, енергії, трудових ресурсів тощо. Встановлені норми витрат — це граничні витрати окремих видів ресурсів за даних організаційно-технічних умов виробництва. Вони є важливим фактором забезпечення режиму суворої економії і відповідно конкурентоспроможності підприємства. У процесі планування встановлюються граничні (допустимі) загальні витрати в підрозділах та в цілому по підприємству (кошториси) і на одиницю продукції. Фактичний рівень витрат розраховується за даними поточного обліку.

Порівняння фактичних витрат з плановими (нормативними) дозволяє в процесі аналізу оцінювати роботу підрозділів щодо використання ресурсів, з'ясовувати причини відхилень фактичних витрат від планових і відповідно стимулювати працівників підприємства до їх зниження.

Для впровадження управлінських рішень, спрямованих на скорочення витрат, необхідно виявити резерви виробничого та ресурсного потенціалу підприємства. Виявлення виробничих та ресурсних резервів підприємства допоможе скоротити витрати, сприятиме розширенню обсягів виробництва та покращенню загального фінансового стану підприємства.

Використовувати ці резерви можна за допомогою наступних варіантів рішень. Кожна пропозиція повинна бути економічно обґрунтованою, і для того, щоб остаточно визначитись із прийняттям того чи іншого рішення, слід встановити обсяг фінансових ресурсів для їх реалізації та порівняти їх з наявними засобами підприємства.

Таблиця 3.4

Управлінські рішення в розрізі виявлених резервів діяльності підприємства

Виявлені резерви	Управлінські рішення
Зменшення витрат робочого часу	Скорочення нерегламентованих перерв
	Скорочення непланових простоїв
	Своєчасна поставка сировини та матеріалів
Зменшення собівартості продукції	Удосконалення договірної системи з постачальниками
	Модернізація обладнання та устаткування
Підвищення продуктивності праці	Скорочення часу на підготовчо-заключний етап
	Скорочення часу на обслуговування робочого місця

Для остаточного прийняття рішення щодо скорочення витрат підприємства необхідно провести розрахунок економічної ефективності для кожної альтернативної пропозиції, що є різницею між результатами, які можуть бути отримані при реалізації пропозицій, та витратами на їх здійснення. Результатом є грошова вартість кожної альтернативної пропозиції.

На сучасному етапі ефективність діяльності підприємств характеризується відносною прибутковістю або рентабельністю, яка визначається показником рентабельності — тобто співвідношенням прибутку до витрат. Фінансовий стан підприємства необхідно систематично та всебічно оцінювати за допомогою різних методів, прийомів і методик аналізу. Неефективне використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності підприємства і, як наслідок, до зниження рентабельності.

Рентабельність підприємства безпосередньо залежить від його прибутку. Для отримання максимальної прибутку підприємство повинно найбільш повно використовувати ресурси, що знаходяться в його розпорядженні. Збільшення випуску знижує витрати на одиницю продукції, тобто витрати на її виготовлення в розрахунку на одиницю зменшуються, а отже, знижується собівартість, що в кінцевому підсумку веде до збільшення прибутку від реалізації продукції. Крім того, додаткове виробництво рентабельної продукції вже саме по собі дає додатковий прибуток.

Таким чином, при збільшенні випуску і, відповідно, реалізації рентабельної продукції збільшується прибуток в розрахунку на одиницю продукції, а також

зростає кількість реалізованої продукції, кожна додаткова одиниця якої збільшує загальну суму прибутку. Внаслідок цього збільшення рентабельної продукції, що випускається при умові її реалізації, дає значний приріст обсягу прибутку.

Виходячи з даних, оброблених нами з літературних джерел, можна зробити висновок, що чим швидше обертається капітал, тим вища рентабельність. Щоб підвищити показник рентабельності, потрібно скоротити всі витратні статті, а саме: зменшити транспортні витрати, налагодити систему збуту; підвищити продуктивність праці; підприємству необхідно скоротити витрати на виробництво та реалізацію продукції. Необхідність покращення ефективності управління, підвищення прибутковості праці, ефективності виробництва, конкурентоспроможності підприємства вимагає проведення реструктуризації підприємства.

Реструктуризація в широкому сенсі передбачає комплексність змін, а не зміну тільки однієї сфери функціонування; є постійним інструментом управління, а не реалізацією одноразової мети; може включати майнові трансформації, може бути спрямована на зміну; підлягає модифікації та коригуванню в ході реалізації. Вона може бути спрямована на зміну майна, структури виробничої програми, структури залученого капіталу, активів, доходів і витрат, структури персоналу, інформації або інших структур.

Оптимізація структури капіталу є однією з найбільш важливих і складних задач, що вирішуються в процесі фінансового управління філії «Авангард». Оптимальна структура капіталу представляє собою таке співвідношення використання власних і позикових коштів, при якому забезпечується найбільш ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість.

Процес оптимізації структури капіталу підприємства складається з наступних етапів:

- аналіз капіталу підприємства;
- оцінка основних факторів, що визначають формування структури капіталу;

- оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності;
- оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків;
- оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації його вартості;
- формування показника цільової структури капіталу.

Остаточне рішення, яке приймається з цих питань, дозволяє сформувати на наступний період показник «цільової структури капіталу», згідно з яким буде здійснюватися подальше його формування на підприємстві через залучення фінансових коштів з відповідних джерел.

Управління власним капіталом пов'язане не тільки з забезпеченням активного використання вже накопленої його частини, але й з формуванням власних фінансових ресурсів, які забезпечують майбутній розвиток підприємства. У процесі управління формуванням власних фінансових ресурсів вони класифікуються за джерелами цього формування. Серед внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце займає прибуток, який залишається в розпорядженні підприємства. Він формує більшу частину його власних фінансових ресурсів, забезпечує приріст власного капіталу, а отже, і зростання ринкової вартості підприємства. Визначену роль серед внутрішніх джерел відіграють також амортизаційні відрахування, особливо на підприємствах з високою вартістю використовуваних власних основних засобів та нематеріальних активів. Інші внутрішні джерела не грають помітної ролі у формуванні власних фінансових ресурсів підприємства.

Серед зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце займає залучення підприємством додаткового капіталу. Для окремих підприємств одним з зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів може бути безвозмездно надана їм фінансова допомога. До інших зовнішніх джерел відносяться безкоштовно передані підприємству матеріальні та нематеріальні активи, які включаються до складу його балансу.

Оснoву упрaвління власним капіталом підприємства складає упрaвління формуванням його власних фінансових ресурсів. З метою забезпечення ефективності упрaвління цим процесом на підприємстві розробляється зазвичай спеціальна фінансова політика, спрямована на залучення власних фінансових ресурсів з різних джерел відповідно до потреб його розвитку в наступному періоді.

При визначенні оптимальної структури капіталу слід враховувати, що головною метою діяльності будь-якого підприємства є максимізація прибутку в довгостроковому періоді. Ця мета, як правило, конфліктує з іншими важливими завданнями — мінімізацією фінансових ризиків, тобто ризиків, пов'язаних з фінансуванням підприємства. Таким чином, оптимальною буде така структура капіталу підприємства, при якій досягається оптимальне співвідношення між ризиком структури капіталу і рентабельністю власного капіталу, наслідком чого буде максимізація ринкової вартості підприємства і його корпоративних прав.

Якщо рентабельність сукупного капіталу (рентабельність активів) перевищує відсотки за користування кредитом, то підприємству вигідно залучати позики. Однак обсяг можливого боргу підприємства обмежується готовністю кредиторів надавати позики та кредитною ставкою, яка залежить від рівня ризику неповернення кредитів. У разі зростання ризиків зростають і відсотки за користування позиками. Якщо процентна ставка перевищує рентабельність активів, рівень фінансування за рахунок залучення кредитів слід мінімізувати.

Функціональну залежність між рентабельністю власного капіталу і його структурою можна досліджувати на основі визначення ефекту фінансового левериджу. Цей показник в певній мірі дозволяє знайти наближене значення оптимальної структури капіталу, тобто виявити граничну межу використання позикового капіталу для конкретного підприємства.

Питання упрaвління вартістю та структурою капіталу підприємства особливо актуальне сьогодні: зважене упрaвління вартістю та структурою капіталу в період нестабільності допоможе мінімізувати витрати на залучення

джерел фінансування, підвищити рентабельність, не втрачаючи при цьому фінансової стабільності підприємств, а в кінцевому підсумку – забезпечити фінансову стабілізацію в країні.

Управління капіталом (пасивом балансу) здійснюється шляхом оцінки його вартості. Вартість капіталу – це ціна, яку підприємство платить за використання певного обсягу фінансових ресурсів, виражена у відсотках до цього обсягу. Так, ціною власного капіталу буде грошовий дохід, який сподіваються отримати власники, а ціною позикового капіталу – відсотки за кредит тощо.

Загалом вартість капіталу підприємства як узагальнюючий показник ціни всіх ресурсів можна розглядати з таких позицій:

1. Для підприємства, що залучає кошти (як власні, так і позикові), це, зокрема, плата за користування фінансовими ресурсами, тобто рівень витрат на фінансування.
2. Для інвестора це рівень доходності, який він очікує від вкладення капіталу в дане підприємство.
3. У випадку залучення позикових коштів це мінімальний рівень рентабельності, який повинно забезпечити підприємство для беззбиткової діяльності.

Більшість підприємств стикаються з великими труднощами щодо джерел фінансування і не можуть сформувати раціональну структуру капіталу. Складність фінансових рішень полягає в визначенні необхідного розміру капіталу для формування основних і оборотних активів підприємства та фондів споживання, оскільки це безпосередньо пов'язано з ціною, яку треба платити за використання фінансових ресурсів.

Під структурою капіталу підприємства ми розуміємо співвідношення власних і позикових джерел фінансування, а також частки окремих видів джерел капіталу в його загальній сумі, які формуються в процесі здійснення господарської діяльності підприємства. Проблема структури капіталу виникла в теорії та практичній господарській діяльності підприємств порівняно нещодавно. При цьому основну увагу приділяли не джерелам фінансування

активів, а окремим видам основних та оборотних активів, що різко знижувало ефективність прийняття фінансових рішень.

Виходячи з того, що виробнича та фінансова діяльність підприємства починається з формування фінансових ресурсів, які є передумовою для стабільного виробництва та його постійного зростання, то потрібно вміти визначати ціну джерел фінансування з метою підвищення ефективності управління витратами та структурою капіталу.

Щоб визначити ціну фінансових ресурсів, тобто вартість капіталу підприємства, потрібно виділити в його загальній структурі ті елементи, які підлягають оцінці. Для цього у власному та позиковому капіталі виділяються складові, які мають свою вартість, тобто за використання яких підприємство платить власникам фінансових ресурсів. Потім оцінюється вартість кожного джерела з урахуванням усіх витрат на його залучення, а потім визначається загальна вартість капіталу, яка характеризує середній рівень витрат на підтримку певної структури джерел фінансування.

Джерела фінансування, які мають свою вартість і підлягають оцінці, у складі власного капіталу — це додаткові внески власників (або додатково залучений акціонерний капітал) і нерозподілений прибуток; у складі позикового капіталу — банківський кредит, фінансовий лізинг, облігаційний кредит, товарний кредит, внутрішня кредиторська заборгованість.

Підвищення ринкової вартості підприємства через процеси формування та використання капіталу доцільно здійснювати за допомогою:

- збільшення величини інвестованого капіталу;
- підвищення ефективності використання капіталу;
- зниження ціни власного та позикового капіталу;
- оптимізації структури капіталу;
- підвищення ефективності використання інтелектуального капіталу.

Для підвищення ефективності використання капіталу філії «Авангард» пропонується здійснити наступні заходи:

а) по-перше, формуючи склад нових активів, необхідно вкладати кошти в ті активи, які будуть максимально задіяні в процесі діяльності і зможуть приносити максимальний прибуток. З цих позицій доцільно інвестувати в модернізацію підприємства, нові технології тощо;

б) по-друге, потрібно оцінити вклад у приріст ринкової вартості наявних на підприємстві активів і здійснити реструктуризацію активів шляхом ліквідації та продажу збиткових активів, а також продажу активів, які не генерують грошових потоків підприємства і не задіяні в процесах виробництва;

в) по-третє, потрібно належним чином оцінити нематеріальні активи підприємства і максимально їх залучити до генерації грошових потоків. Це можна зробити шляхом отримання доходів від ліцензійних угод, правової захисту об'єктів інтелектуальної власності, зарахування на баланс підприємства наявних на підприємстві і не облікованих у бухгалтерському обліку об'єктів інтелектуальної власності;

г) також філії «Авангард» доцільно проводити політику зниження величини дебіторської заборгованості, адже дебіторська заборгованість, хоч і дозволяє продавати свої послуги клієнтам, які на даний момент не можуть оплатити вартість наданих послуг, проте вона знижує можливості підприємства впроваджувати додаткові кошти в оборот.

Отже, за результатами аналізу літературних джерел і фактичного стану філії «Авангард» заходи щодо покращення фінансового стану та механізму формування фінансових результатів є наступними:

- оптимізувати рух фінансових ресурсів підприємства та урегулювати фінансові відносини, що виникають при розрахункових відносинах між господарюючими суб'єктами з метою ефективного їх розподілу;
- розробити стійку фінансову стратегію підприємства;
- розробити проекти перспективних і поточних фінансових планів, прогнозних балансів і бюджетних коштів;
- розрахувати прогнозні значення реалізації продукції (плани продажу) та плани капіталовкладень, собівартості продукції тощо;

- визначити джерела фінансування господарської діяльності, довгострокового та короткострокового кредитування тощо;
- координувати фінансові підрозділи підприємства.

Висновок до розділу 3

Хеджування є важливим інструментом управління фінансовими ризиками для філії «Авангард». Застосування хеджування дозволяє зменшити валютний ризик, ризик процентних ставок та ринковий ризик, що забезпечує стабільність фінансових результатів підприємства. Дослідження показало, що завдяки використанню валютних форвардних контрактів та процентних свопів, компанія знижує вплив ринкових коливань, зберігаючи стабільний рівень прибутку.

Впровадження відділу контролінгу фінансових ризиків дозволить філії «Авангард» оптимізувати управління грошовими потоками, підвищити ефективність роботи фінансового відділу та забезпечити своєчасне реагування на можливі загрози.

Створення відділу контролінгу в філії «Авангард» є ключовими кроками для забезпечення фінансової стабільності й оптимізації ресурсів підприємства. Спершу доцільно закріпити функції контролінгу за існуючими підрозділами та сформувати робочу групу для координації процесу контролінгу. У подальшому рекомендується затвердити регламент контролінгу, який включатиме детальні процедури обробки, аналізу та передачі інформації. Впровадження контролінгу за чітким організаційним планом і структурованою документацією підвищить ефективність управління ризиками, дозволить обґрунтовано приймати рішення щодо грошових потоків, а також сприятиме зниженню витрат.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами проведеного дослідження можна сформулювати такі підсумки роботи:

1. У роботі розглянуто сутність фінансових ризиків, їх класифікацію та методи управління ними. Детальний аналіз кожного виду ризику, а також підхід до їх зменшення, дозволяють підприємству ефективно прогнозувати можливі загрози та впроваджувати заходи для їх нейтралізації. Проведене дослідження показує важливість комплексного підходу до управління ризиками, що сприяє не тільки мінімізації фінансових втрат, а й оптимізації фінансової стійкості підприємства в умовах невизначеності.

2. Управління фінансовими ризиками підприємства є не лише важливою складовою фінансового менеджменту, а й гарантом довгострокової фінансової стабільності організації. Всі аспекти оцінки фінансових ризиків, починаючи від аналізу ліквідності та фінансової стійкості до виявлення ризиків неплатоспроможності та банкрутства, є невід'ємними елементами формування ефективної стратегії підприємства. Застосування комплексу методів, зокрема кількісних розрахунків та якісних оцінок, дозволяє не лише об'єктивно оцінити поточний рівень ризику, але й прогнозувати його розвиток у майбутньому. Окрім того, врахування зовнішніх і внутрішніх факторів, які можуть вплинути на діяльність підприємства, дає змогу забезпечити своєчасне реагування на можливі загрози. Тому, ефективне управління фінансовими ризиками є основою для підтримання стабільності та розвитку підприємства, що надає йому конкурентні переваги на ринку.

3. Фінансові ризики є невід'ємною частиною діяльності будь-якого підприємства, і їх управління потребує комплексного підходу, що включає не лише аналіз, але й ефективне застосування різноманітних методів для їх мінімізації. Різнманітні стратегії управління ризиками, такі як диверсифікація, хеджування, страхування і самострахування, повинні бути адаптовані відповідно до специфіки та стратегічних цілей підприємства. Важливими аспектами ефективного управління є своєчасна ідентифікація ризиків, оцінка ймовірності їх

виникнення та відповідне планування заходів для їх нейтралізації. З огляду на це, для досягнення високої фінансової стабільності підприємства, важливим є постійний моніторинг ризиків і впровадження гнучких управлінських стратегій, здатних швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища.

4. Філія «Авангард» ПрАТ «Агрохолдинг Авангард» має стабільне фінансове становище і продовжує розвиватися завдяки диверсифікації своєї діяльності та ефективній організації виробництва. Однак, зниження прибутковості, негативні зміни в фінансових результатах та збільшення дебіторської заборгованості вказують на необхідність більш ефективного управління фінансами, вдосконалення стратегії ціноутворення та оптимізації структури витрат. Тому, для покращення економічних результатів, підприємству необхідно запровадити заходи, спрямовані на підвищення рентабельності, зниження фінансових витрат і поліпшення оборотності активів.

5. Аналіз фінансових показників філії «Авангард» показав, що в цілому управління фінансовими ризиками є на прийнятному рівні, однак існують певні сфери для покращення. Зокрема, рівень дебіторської заборгованості складає 13,5% від загального обсягу активів, що є досить високим і може вказувати на проблеми з оборотністю коштів. Це може впливати на платоспроможність підприємства та збільшувати фінансові ризики. Також, хоча рентабельність основної діяльності на рівні 3,8% є позитивною, вона все ж таки не забезпечує значного фінансового ресурсу для покриття потенційних ризиків. Для мінімізації фінансових ризиків рекомендовано впровадити стратегії управління дебіторською заборгованістю, включаючи скорочення строків оплати та забезпечення належного контролю за дебіторами. Також необхідно здійснювати регулярний аналіз фінансових потоків, спрямовуючи зусилля на підвищення ефективності діяльності та зниження фінансових ризиків.

6. Результати дослідження демонструють, що використання хеджування є ефективним інструментом управління фінансовими ризиками для підприємства. Підприємство застосовує комплексні заходи, що включають валютні форвардні контракти для хеджування валютних ризиків та процентні свопи для зниження

впливу змін процентних ставок, а також веде постійний моніторинг змін у ринкових умовах. Аналіз показників чутливості прибутку до коливань процентних ставок і валютних курсів свідчить, що компанія здатна адаптуватися до змінних умов ринку, зменшуючи негативний вплив на фінансові результати. Запровадження стратегії економічного хеджування, постійний аналіз і коригування підходів до управління ризиками дозволяють підприємству підтримувати стабільну фінансову позицію та знижувати вплив непередбачуваних економічних змін на свої результати.

7. З метою оптимізації управління фінансовими ризиками філії «Авангард» доцільним є впровадження контролінгу, зокрема через створення відповідного відділу чи функціональної групи всередині наявних підрозділів. Це дозволить ефективніше контролювати потоки коштів і своєчасно виявляти ризики, знижуючи при цьому витрати на ресурси. Подібний підхід створить підґрунтя для чіткого розподілу відповідальності і сприятиме своєчасному прийняттю рішень. Рекомендоване впровадження контролінгу в філії «Авангард» дозволить забезпечити систематичний моніторинг та аналіз фінансових показників, що значно підвищить фінансову стабільність підприємства. Організація спеціалізованого відділу або групи контролінгу сприятиме швидшому виявленню ризиків та оперативному прийняттю рішень, що дозволить знизити втрати і витрати на непередбачувані ситуації. Розробка і впровадження стандартизованого графіку документообігу забезпечить точність і своєчасність передачі даних, необхідних для прийняття обґрунтованих рішень. Це сприятиме створенню єдиної інформаційної бази для контролюючих процесів, що спростить доступ до фінансових даних, зменшить імовірність людських помилок і поліпшить координацію між підрозділами. Завдяки впровадженню контролінгу та ефективному управлінню документообігом, філія зможе не лише знизити фінансові ризики, а й оптимізувати операційні витрати, що позитивно вплине на її рентабельність. Зростання прозорості управління сприятиме швидшому досягненню стратегічних цілей компанії, посилюючи конкурентні переваги на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бездітко О. Є. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. № 3. С. 43–49. URL: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.3.6> (дата звернення: 12.11.2024).
2. Белова І. М., Ярощук О. В. Сучасна парадигма цифрової економіки та її методологія. Розвиток цифровізації обліку, оподаткування, аналізу і контролю в управлінні підприємствами: монографія / Р. Ф. Бруханський, П. Р. Пуцентейло [та ін.]. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка», 2021. С. 24–53.
3. Белова І., Гомотюк А., Ярощук О. Цифрова трансформація управлінських та бізнес-процесів в Україні під час воєнного стану. Економічний аналіз. 2024. Том 34. № 1. С. 42–52.
4. Белова І., Ярощук О., Гомотюк А. Розвиток процесів цифровізації в Європейському Союзі: перспективний досвід для України. Економічний аналіз. 2023. Том 33. № 1. С. 180–191.
5. Белоусова С.В. Механізм управління фінансовими ризиками промислових підприємств. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. № 3 (19). С. 277–293.
6. Боровик М.В. Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення сталого розвитку. Сталій розвиток економіки. 2016. № 2 (31). С. 81–87.
7. Бруханський Р. Ф. Блокчейн vs розподілений реєстр // Цифрова економіка: тренди та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 25 жовтня 2018 р.). Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2018. С. 51–53.
8. Бруханський Р. Ф. Методологія наукових досліджень і викладання облікових дисциплін : навчально-методичний посібник для студентів спеціальності „Облік і оподаткування”. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 174 с.
9. Бруханський Р. Ф., Спільник І. В. Цифровий облік: поняття, витоки та актуальний дискурс. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Випуск 3–4. С. 7–20.

- 10.Бруханський Р., Спільник І. Бізнес-аналітика vs. бізнес-аналіз: сучасний дискурс, модель професійної компетенції ініціатора позитивних змін. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2022. Випуск 1-2. С. 7-21.
- 11.Бруханський Р.Ф. Методологія наукових досліджень. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2022. 208 с.
- 12.Бруханський Р.Ф., Пуцентейло П.Р. Методичні рекомендації до написання кваліфікаційних робіт ОС «магістр» із спеціальності 071 «Облік і оподаткування» освітньо-професійна програма «Бізнес-аналітика та управління інноваційними системами». Тернопіль : ФОП Осадца Ю.В., 2022. 28 с.
- 13.Герасименко О. Аналітичний огляд міжнародних стандартів з ризик-менеджменту, орієнтованих на підприємства різних галузей господарства. European Journal of Economics and Management.2018. No 4. С. 10–29.
- 14.Гречко А.В., Гербеда М.В. Вплив фінансових ризиків на результати діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2012. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1006>
- 15.Гросул В. А., Усова М. О. Ризик: сутність, причини виникнення та основні види. Економічний простір.2021. No 176. С. 58–64.
- 16.Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
- 17.Добринь С.В. Управління фінансовими ризиками підприємства. Ефективна економіка. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4073>
- 18.Довбня С.Б., Разганяєва Т.М. Методичні основи оцінки фінансової стійкості підприємства
з
урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища // Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». –2020. –Випуск 3 (59). С. 89-94.
- 19.Долінський Л. Б. Фінансовий ризик-менеджмент : навчально-методичний посібник / Леонід Долінський ; Національний університет "Києво-Могилянська академія". - Київ : НаУКМА, 2022. - 130 с.

- 20.Доценко І. О. Стратегія управління фінансовими ризиками підприємства в процесі формування його фінансової безпеки. *Modern Economics*. – 2020. – № 20. – С. 73-78.
- 21.Жаворонок А., Марич А. Управління фінансовими ризиками як складова фінансової безпеки підприємств. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. №49. С.167–173.
- 22.Ковтуненко Ю. В. Методичні основи аналізу фінансового стану промислового підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 8/2. С. 40–41. URL: <http://dspace.opu.ua/jspui/handle/123456789/2588>.
- 23.Кондратенко Н., Писаревський І., Боровик М. Теоретико-методичні аспекти управління фінансовими ризиками промислових підприємств. *Economy and Society*. 2022. № 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-57> (дата звернення: 12.11.2024).
- 24.Костецький В.В., Бутов А.М. Напрями побудови системи управління фінансовими ризиками на підприємстві. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Том 1. № 3. С. 60–66.
- 25.Кочетков В.М., Сирочук Н.А. Сутність і особливості ризик-менеджменту на підприємстві. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 10 (124). С. 150–156.
- 26.Кузьмінець Т.Г., Перегняк Ю.А. Управління фінансовими ризиками підприємства в умовах ринкової економіки. *Молодий вчений*. 2017. № 12 (52). С. 677–680.
- 27.Куліш Г.П., Родніченко І.В. Вплив фінансових ризиків на результати діяльності підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 25. С. 98–103.
- 28.Лактіонова О.А. Управління фінансовими ризиками. 2020. 256 с. URL: https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1460/1/Навч%20посібник%20УФР%2027_10_2020.pdf
- 29.Мошенський С.З., Олійник О.В. Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. / За ред. д.е.н.,

- проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця.— 2-ге вид., доп. і перероб. — Житомир: ПП “Рута”, 2007. — 704 с.
30. Нескородєв С.М., Грачова О.О. Дослідження сутності управління фінансовими ризиками підприємства. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2014. № 47. С. 132–136.
 31. Нечипоренко А. В., Рибалкіна А. О. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Ефективна економіка. 2020. №11.
 32. Нижник, О. В. Аналіз фінансових ризиків підприємства та напрями їх нейтралізації. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2014. — № 4, т. 2. — С. 151-154.
 33. Орлик О.В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Інноваційна економіка. 2016. № 5–6 [63]. С. 218–223.
 34. Пожар Є.П. Аналіз фінансових ризиків та методи їх нейтралізації на підприємстві. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 43. С. 387–391.
 35. Пуцентейло П. Р., Гуменюк О. О. Цифрова економіка як новітній вектор реконструкції традиційної економіки. Інноваційна економіка. 2018. № 5-6 (75). С. 131-143.
 36. Рогач С. Економічна ефективність використання фінансових ресурсів підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 55. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-4> (дата звернення: 12.11.2024).
 37. Таран О.В. Сучасні питання проблематики ризиків фінансової сфери діяльності підприємств: теоретичні узагальнення та прикладний аналіз. Харків: Константа. 2004. 108 с.
 38. Томашук І., Томашук І. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-64> (дата звернення: 12.11.2024).
 39. Управління фінансовими ризиками. URL: https://pidru4niki.com/74707/ekonomika/upravlinnya_finansovimi_rizikami

- 40.ФедуловаІ.В., П'ятницькаГ.Т. Сигніфікація ризик-менеджменту, антикризового управління та комплаєнсу в управлінні фінансовою безпекою підприємства.Економіка та держава. 2020. №8. С.26–34.
- 41.Філія "Авангард" приватного акціонерного товариства "Агрохолдинг Авангард" - #39765654 - Основна інформація - Clarity Project. *Закупівлі - Clarity Project*. URL: <https://clarity-project.info/edr/39765654>.
- 42.Філія "Авангард" приватного акціонерного товариства "Агрохолдинг Авангард". *YouControl*. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/39765654/.
- 43.ХромушинаЛ. Методологія та стандартизація управління ризиками в процесі менеджменту підприємств.Збірник наукових праць ДУІТ. 2021. №49. С.99–108.
- 44.Kuzheliev M., Britchenko I. Theoretical and methodological aspects of formation of corporate control system in Ukraine. *Ikonomicheski Izsledvania*. 2016. No 25(2). P. 3–28.
- 45.Igheriani N.M. S., MajstorovićV., KirinS., Spasojević-Brkić V. Risk model for integrated management system. *Tehnički vjesnik*. 2019. No26(6). P.1833–1840.
- 46.Podolianchuk O., Tomashuk I. Formation of financial results of activities of agricultural enterprises of Vinnitsa region. *The scientific heritage*. 2020. № 47. Vol. 7. P. 63–73.
- 47.Tomashuk I.V., Tomashuk I.O. Enterprise development strategy: innovation and internal flexibility. *Colloquium-journal*. 2021. № 3 (90). Vol. 4. P. 51–66.